

TRANSILVANI'A.

Fóia Associatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Acésta fóia ese câte 2 cóle pe luna si costa 2 florini val. austr., pentru cei ce nu sunt membrii asociatiunei.

Pentru strainatate 6 franci (lei noi) cu porto postei.

Abonamentul se face numai pe câte 1 anu intregu.

Se abonédia la Comitétulu Associatiunei in Sibiu, séu prin posta séu prin domnii colectori.

Sumariu: Studiu istoricu asupr'a raporturilor agrarie din Ungari'a si tierile adnexe. (Urmare). — Betleanu. — Conspéctu despre stipendistii si ajutoratii de ai Associatiunei transilvane dela adunarea gen. din Deesiu 1882 pâna la cea din Augustu 1884. — Procesu verbalu alu comitetului luat in siedinti'a dela 27 Iuniu n. — Procesu verbalu alu comitetului luat in siedinti'a dela 5 Iulie n. 1884. — Convocare. — Insciintiari. — Spre sciintia. — Anunciu de abonamentu.

Studiu istoricu asupr'a raporturilor agrarie din Ungari'a si tierile adnexe.

Periodulu III.

(Urmare).

Daca relative la locuitorii tierani a domnitu in dílele regelui Mathi'a Corvinu o anarchia asia desfrenata, póte judecá ori-cine starea desperata la care ajunsese clas'a cea mai numerosa de locuitori dupa mórtea lui Mathi'a Corvinu intemplata in a. 1490. In timpul regelui imbecilu Vladislau alu II-lea, a carui umbra de domnire a duratu pâna in an. 1516, se póte dice cá aristocrati'a nu mai voiá se scia de nici o lege care nu-i convenia ei. S'a incercatu ce e dreptu, si regele acest'a prin articolii 93 si 94 din primul seu decretu a usiorá sórtea tieraniloru si a infrená tirani'a oligarchiloru; elu adeca a repetitu in decretulu seu aprópe din cuventu in cuventu partile cele mai importante din legea regelui Sigismundu dela 1435.

Sub acestu rege s'au mai adusu si alte legi relative la starea tieraniloru. Asia de ex. in decretulu II. art. 18 din 1495 se pune pedépsa de 25 marce asupr'a acelor domni, cari ar' primí la sine tierani cadiuti in vre-o crima, ér' in art. 22 din acelasu decretu opresce pe iobagi sub pedépsa de 100 florini in auru a stricá si duce cu sine si ori-ce superedificate — si ori-ce ar' fi infiptu in pamentulu locuitu de ei pâna la stramutare.

Din an. 1498 aflamu éراسi o lege din cele mai memorabili, intru care diet'a Ungariei decide a se luá represalii din caus'a migratiunei locuitoriloru, chiar' si asupr'a regelui. Spre a intielege mai bine acésta arogantia a oligarchiei trebue se scimu, cá pe teritóriele cunoscuté in Ungari'a sub nume de Cumania mare si Cumania mica, unde adeca fusesera colonisati. Cumanii veniti din Moldov'a, precum si pe teritoriulu cunoscutu sub nume de Jazigia, unde erau colonisati Filistenii, se mutáu fórté multu locuitori din alte pârti ale tieriei, pe unde erau fórté reu tractati. Aceste teritorii steteau

cá si teritoriulu ruteniloru, sub o protectiune speciala a regiloru, prin urmare erau cevasi mai aparate de asuprire si rapacitate. Aristocratii nu puteau se suferé acea tractare mai umana, de care aveau parte locuitorii din Cumania si din Jazigia; de aceea pretinsera in dieta, cá pe acelea teritorii se nu se mai primésca iobagi si in casu de procese nascute din caus'a aceea, pusera pe palatinulu tieriei de judecatoriu. In fine trufi'a si arogantia aristocratiloru crescú atátu de multu, încátu in art. 16 din 1504 recunoscuro chiar' ei in dieta, cá scandale ne mai audite s'au multitu si se comitu pe fie-care dí in totu coprinsulu regatului Ungariei, cu atátu mai vértosu, cá pedépsa de 6 si de 25 marce se scadiuse numai la 3 marce.*) Acea pedépsa fú defipta éراسi la 25 marce, atátu in contr'a domniloru cari nu lasau pe iobagi se se mute, câtu si in contr'a acelor'a, carii furau sau rapiau iobagi; ér' tribunalele au fostu auctorisate din nou a tracta pe acei calcatori de lege cá pe turburatorii pacii publice.

Nici aceste legi n'au folositu intru nimicu si n'au infrenatu rapacitatea nici tirani'a. Urmarea a fostu ceea ce se va vedea indata la inceputulu periodului alu IV-lea, adeca revolutiunea cea mai crunta si mai selbatica din câte s'au vediutu vre-odata nu numai in Ungari'a, ci si in alte tieri ale Europei.

Unii dintre Regii Ungariei ingrijisera nu numai pentru liber'a migratiune a locuitoriloru tierani, ci si pentru administrarea dreptatii pe sam'a loru. Dupa-ce adeca a inceputu se strabata si in Ungari'a, de-si cu mare greutate, spiritulu christianismului, acei regi au crediutu, cá trebue se impedece domni'a absoluta a aristocratiei asupr'a poporatiunei rurale cá asupr'a sclaviloru cumparati din piati'a publica. Asia regele Ludovicu I. decide prin art. 18 din 1351, cá iobagii cari cadu in vre-o crima, se nu fia pedepsiti de cátra ori-cine, cu auctoritatea propria, ci domnulu hereditariu alu pamentului se fia datoriu

*) Un'a marca de auru din acelu vécu facea cam 20 galbini totu din acelu timpu.

a organizá unu asia numitu forum dominale, ceea ce s'a si intemplatu asia, încátu acésta jurisdicțiune s'a conservatu in tóte tierile corónei unguresci pâna in an. 1848.

Din art. 10 dela 1405 sub regele Sigismund acelu forum dominale a fostu declaratu de instanti'a prima, éra de instanti'a a dóu'a comitatulu sau mai exactu comitele supremu ori vice-comitele, ori presiedintele judecatoriei, dupa cum adeca caus'a erá sau civila sau criminala. Articoli de lege de asemenea coprinsu se mai afla si din alti ani, anume din 1447, 1486 si 1492. Dar' nici aceste mijloce de aperature n'au folositu clasei tieraniloru intru nimicu, pentru-cá aristocratii si diregatorii loru nu se supúneau la acelea legi, cá si cum n'aru fi existatu, ci din contra, aroganti'a si tirani'a loru a mersu asia departe, încátu o multime de oligarchi exercitau si dreptulu sabiei (*jus vitae et necis, jus gladii* asup'ra supusiloru).

Dreptulu de hereditate alu coloniiloru.

Sistem'a feudala asia cum a domnitu ea pâna in anulu 1848 n'a voitu se recunósca coloniloru sau adeca iobagiloru dreptu de proprietate, sau incai de posesiune hereditaria pe pamentulu cultivatu de ei, ci s'a sustinutu, cá proprietatea la paméntu este a coronei, adeca a statului, éra posesiunea compete numai aristocratiei privilegiate asia cá, pentru miliónele de locuitori din class'a tieraniloru remane numai usufructulu sau folosirea productelor scóse din pamentulu cultivatu de ei cu sudori crunte, inse si acésta numai sub conditiunile grele puse loru de către possessorii lui. Asia se intielegea cunoscut'a lege unguresca: *Rusticus praeter mercedem laboris nihil habet*. Cu alte cuvinte, class'a privilegiata considerá pe class'a tieraniloru numai de chiriesi sau arendatori pe unu timpu anumitu, éra nu de mostenire; dar' apoi totu acea classa de privilegiati venia in contradicere cu sine de câte-ori se opunea la liber'a migratiune a poporatiunei rurale, cá-ci daca tieranii erau considerati numai cá chiriesi, arendatori, taxalisti, atunci urmá de sine, cá se potu mutá indata ce voru fi implinitu tóte conditiunile contractate cá arendatori sau taxalisti. Tocma pentru aceea inse merita tóta atentiunea nóstra articolii de lege 49 din an. 1492 si art. 22 din 1514, adica din anulu revolutiunei celei mari, inse cu puçinu mai inainte de spargerea ei sub comand'a lui Georgie Dozsa. Prin acelea se recunósce in cuvente respicate, cá colonii stapaniau pamentulu cultivatu de ei cu dreptu de mostenire, de si pe lângá conditiuni mai grele sau mai usióre, éra déca ei tîneau la liber'a migratiune, nu faceau mai multu, decâtu aceea ce face ori-cine pâna in diu'a de astadi, cându nu'i convine a locuí intr'o casa sau pre o mosie si din acea cauza se muta airea. De altmintrea dreptulu acest'a alu coloniloru erá confirmatu prin asia numitulu dreptu consvetudinariu (*jus consvetudinarium*), care in evulu mediu avea valóre cu atátu mai mare, cu câtu se aflau ómeni mai puçini in tóta Europ'a, cari se cunósca art'a scrierei si cu câtu

actele si documentele facute in scrisu in prea puçine exemplarie sau si numai in câte doue, se perdeau, sau se rapiau, sau se nimiciau mai usioru. De aici vine, cá chiar' si dupa cea din urma migratiune libera castigata cu sangele romaniloru in an. 1784 si decretata cu manatere si cu bratiu inaltu de către imperatulu Iosifu II. mii si sute de comune rurale de diverse nationalitati in Ungari'a si Transilvani'a, au remasu nestramutate din locu acolo, unde se aflau astrucate din veacuri osamentele strabuniloru, si s'au stramutatu numai iobagii acelor aristocrati, de către cari erau tractati mai tiranesce, asupriti cu munci nemesurate, pedepsiti chiaru si cu mórte, inca si in casuri unde domnii nu se bucurau de dreptulu sabiei. Acelu usu consvetudinariu era pusu in practica pe sute de ani, cá de si poporatiunea rurala nu-si facea case si alte superedificate din pétra sau din caramida pe mosiile cultivate de ei nici in tinuturi unde se afla materialu solidu in abundantia, plantá inse multime de gradini cu pomi buni, de care se mai vedu si pâna astadi in fórte multe tinuturi si comune iobagesci, anume si pomi seculari, meri, peri, nuci cá totu atâtea probe pipaite, cá locuitorii tîneau tare la dreptulu hereditariu alu usufructului din pamentulu pe care 'lu cultivau. Cu tóte acestea aceiasi locuitori doriau din totu sufletulu loru, cá dupa atâtea maltratari si asupriri suferite se li-se asigure dreptu de migratiune, pentru-cá cu acesta se mai fia infrenata rapacitatea senioriloru. Acésta política simpla tieranesca ar' fi adusu pe locuitorii satelor din acestea tieri numai in acelu casu in strimtóre, daca poporatiunea s'ar fi inmultitu preste mesura, buna-óra cá in Angli'a sau in Germani'a, ori daca inmultindu-se nu ar' fi fostu alte tieri invecinate, lipsite mai totu-dea-un'a de atáti cultivatori câtu se cereau. A fostu inse tocma casulu opusu, căci lips'a de locuitori mai multi s'a simtitu in tóte veacurile, nu numai in Moldov'a si Munteni'a, ci si in tierile subjugate de osmani si in Poloni'a. De aici urmá éra si firesce, cá rapacitatea oligarchiei din un'a tíera se fia moderata si infrenata prin trebuintiele alteia din vre-o tíera vecina, pe unde din lips'a locuitoriloru remaneau tinuturi mari, teritórie intinse necultivate, chiar' orasie despoporate si lipsite de ori-ce comerciú, totu din lipsa de locuitori.

Din acea lipsa de locuitori se nascuse si óresi-care sistema coloniala prin chiamarea de asia numiti óspeti din Germani'a, Olandi'a, Itali'a si de airea sub conditiuni fórte favorabili si anume cu dreptu de hereditate la pamentulu ocupatu de ei.

Starea óspetiloru sau colonisatoru straini in periodulu acest'a alu III-lea.

Ori câtu s'au incercatu colonistii straini a'si asigura existenti'a si drepturile loru in Transilvani'a si Ungari'a atátu inainte de venirea loru in tíera prin diplome emanate dela regi, câtu si dupa-ce s'au asiediatu, atátu prin legi dietali câtu si prin diplome si decrete, prin processe si dare de bani, totusi o parte considerabila din trensii au ajunsu pâna in dílele regelui Sigismund fórte multu asu-

priti de cătra oligarchi'a tieiei, unele comune de colonisti lipsite cu totul de libertatea lor si iobagite, altele supuse la tacse inventate sub preteste diverse, in fine unor'a li s'au lasatu drepturile personali, au fostu inse lipsite de drepturi politice. Numai colonistii locuitori in orasie si cetati intarite, cum si aceia, cari s'au alaturatu pe lănga locurile fortificate si au tinutu că fierulu cu acelea, au fostu scutite de subjugare din partea oligarchiei. Istori'a ne-a conservatu documente numeroase, din care aflamu, că chiar' si cetatile fortificate ale sasiloru numai intre cele mai mari greutati si lupte au scapatu de jugulu oligarchiei. In acēsta stare de lupta intre libertate si sierbitute se aflase Ungari'a sub lung'a domnie de 40 ani a imperatului si regelui Sigismund, precum si dupa aceea pāna la inceputulu vécului alu XVI-lea. Intr'aceea tocma pe la finea domniei lui Sigismund a eruptu in Transilvani'a unu resboiu civile din cele mai crunte si selbatece intre tōte resbōiele de natur'a aceluia, din cāte au udatu pamentulu acestei tieri in cursulu vécuriloru cu sänge omenescu. Causele care au provocatu acea conflagratiune, au fostu mai multe, unele vechi, dara continuate pe diecimi de ani inainte, altele mai nōue, care inse tōte se reducu la rapacitatea oligarchiei feudale si totu-odata la a patricianiloru din cetatile sasesci. Acelu resboiu portatu intre aristocrati si patriciani de una, intre poporulu tieranu si muncitoriu de alta parte, face din tōte punctele de vedere o epoca din cele mai memorabili in istori'a Transilvaniei, preface dreptulu publicu alu tieiei din fundamentele sale, desbina in consecentiele sale pe locuitori in classe strictu separate, arunca intre densii sementi'a urei seculare, ale carei urme se mai vedu pāna in diu'a de astadi. Din acestea cause resboiulu civile din 1437—1438 merita se fia tractatu in adinsu că monografia sociala.

(Va urmă.)

Cicerone

— Că oratore, advocatu si republicanu pāna la mōrte. —

I. Consideratiuni generale.

Eră unu tēmpu, cāndu anticulu Romanu sciă se se lupte pentru dreptulu seu cu atāt'a taria si succesu, in cătu acēsta lupta a lasatu urme chiar' si sub imperatori despoti. Ea era lupt'a permissa de libertatea individuale, de dreptulu omenescu. Era lupt'a la carea siliă pre barbatulu romanu nu numai interesulu seu particulariu, ci si interesulu poporului romanu a-lu carui membru eră, pr.: si interesulu patriei sale de care se tiné. — Si cāndu dreptulu anticulu romanu eră in periclu de a fi violatu, atunci se vedé lupt'a — dar' lupta pentru dreptu, lupta pentru esistintie. Si acēsta fū in tēmpulu fericitu alu lumii romane, in tēmpulu republicei. Romanulu sustinea republic'a, se inchinā ei, si ea eră idolulu seu. — Cesare face minuni, rīdica numele romanu pāna la Olimpu, elu supune Gali'a, bate si in-frica popōrele barbare — si totusi e ucisu de pumna-

riele concetatiiloru de positiunea sa in statu. Cesare e ucisu si e ucisu fiindu-că doria coron'a. Cesare pe cāmpulu lui Marte apare „Imperator“; in Rom'a cade victima acestui nume.

Marte i-a incuviintiatu acestu nume, Luperca*) in-sa i la denegatu.

Asia eră republic'a romana; asia erau Romanii!

Dar' cāndu Rom'a imperatēs'a pamentulu 'si ajunge apogeulu gloriei sale prin vērute si devotamentu desvoltate prin seclii; cāndu acēsta imperatēsa mândra eră se cada de pe tronulu seu de auru; cāndu acēsta puternica disputōre era se devina fāra potere, — cāndu acēsta amazona eră se-'si piērda nenumeratii sei inchinatori si cāndu despre acēst'a virgina gratiōsa eră aprōpe se se implinēca blastemulu din vechime:

„Că se vedu cu ochii miei fulgerulu
din ceriu cadiēndu“ (preste tine)

atunci, dicemu, mai erau unii ōneni, cari prevedeu desastrulu si evolutiunea, ce o se via, intocmai cum prevediusera profetii evrei sōrtea lui Israilu.

Intre acesti ōneni eră unulu: M. Tulliu Cicerone! Elu simtiā că geniulu republicei a adormitu, simtiā si scopulu unoru ōneni că J. Cesare etc. Elu vedea biné că Rom'a va fi acusi unu spectaculu demnu de plānsu si vedé că imperatēs'a teribila va fi asediata in sarcofagulu de jale cu mānile pre pieptu de propii ei fii. — De aci acelu tēmpu in care traiā acelu barbatu numitu „Pater Patriae“ 'lu facea cāndu veselu, cāndu posomoritu si intristatu pāna in sufletu. Eră veselu acelu barbatu, cāndu mai nutria ōre-cari sperantie in geniulu tutelariu alu republicei, si eră tristu, cāndu vedea că pe-catele multoru ōneni voru se alunge din Latin tōte dieitatile. Tristu a potutu fi si acelu momentu pentru Cicerone, cāndu elu a scrisu lui Atticu amiculu seu o epistolă ce incepe: „Dē republica quid ego tibi subtiliter? tota perit.**) etc.

Cine fū dar' Cicerone? Nationalistu si patriotu infocatu, republicanu din convictiune pāna la mōrte. Eă Cicerone! Nascutu in sinulu societatii romane, adapatu in ideile betrāniloru, adoratoriu alu tēmpului vechiu, republicanu, elu nu a potutu fi de-cātu ceea ce a fostu. Elu, prin urmare e unu exemplu si modelu pentru barbati ce vreu se fia mari in sinulu popōreloru, că-ci elu a fostu nationalistu si patriotu, er' pe acestea māndre virtuti le-a intrupatu in virtutea de republicanismu. Acela eră inaintea lui Cicerone nationalistu si patriotu, care trecea de republicanu. Fāra de a fi fostu republicanu, adeca tīnetoriu la vechiulu sistemu politicu de guvernare a societatii romane, nu po-teai fi patriotu bunu in ochii lui Cicerone, ci destructoru alu republicei si inimicu alu poporului romanu. Că

*) Se credea că Din'a Luperca s'a prefacutu in Lupōica si a laptatu gemenii, si asia s'a numitu: Din'a aperatōre Latiniloru (Dr. Mundt).

**) M. T. Ciceronis, Epist. majores (E. I. ad Att. II, 21). De perditō reipublicae statu et majori, quod imminet periculo.

unu cuvântu, Cicerone a fostu republicanu până la un'a. A imbetrânitu în ideile politice de republicanismu și acesteia idei le-a dusu cu sine în mormântu. Bine a făcutu Cicerone că nu s'a lapedatu de acesteia idei, că bine a făcutu elu că a fostu asia mare luptatoriu alu republicanismului, prin ce si-a atrasu ura și invidia de la mulți, asia pr.: se întempla și în diu'a de adi, că suntu unii, cari deca vedu pre vre-unu individuu aparatoriu alu drepturiloru sale pre cale legale, i dîcu sanguinicu și fanaticu, și că încerca a cară marea cu pumnulu. Că bine a făcutu Cicerone, vomu vedé mai târdu.

Suntu în lumea ast'a și au fostu dela începutulu urdîrii ei barbati și persóne cu propriiele loru idei. Ddieu scie, câtu a suferitu cei mai mulți d'între ei, pentru ideile loru. Unii au fostu aruncati în prinsori că se nu vedea lumin'a sórelui, altii pusi chiar' pre rogulu de mórte. Și pentru-ce? Caus'a e evidentă. Se cetimu istori'a politica p. es. a Franciei, Angliei ori Italiei și vomu aflá în ea numele mai multoru barbati, cari avura acea sórte fatale, vedi bine nu de flori de cucu, ci pentru ideile loru, cari nu placu altora, întocmai cum nu mai placu nici în diu'a de adi la mulți moderni ideile unoru barbati, declarându-le pre acelea de idei obsolete, din legea vechia, éra pre ei declarându-i de ómeni ruginiti etc. Apoi striga: „Lasati se móra în ideile loru, că-ci de acelea nu-i poti deslipi!“ Asia striga unii modisti politici! Și în urma sermanii, cadu singuri, că ómeni fără principii și fără cunoscintia de cauza, în o confusiune asia disa de idei, prin ce se dau de golu lumii care póte fi că mai înainte i-a glorificatu.

Ideile cari au fostu adoptate de unii ómeni, în tóte timpurile, au fostu mai cu séma idei de pre terenulu religiosu și politicu. Ómenii cu idei sanetóse pre terenulu politicu, dar' cari nu s'au deslipitu de ele, de sí până au fostu în viétia au devenitu martiri ai acelor'a, dupa mórte nu suntu datii uitarii. Că-ci posteritatea încependu a realisá unele din ideile loru și vediendu că suntu bune, ea începe a glorificá pre portatorii aceloru idei, ér' pentru că câtu a traitu nu s'a lapedatu de ideile sale, ílu numesce omulu de caracteru și constantu.

Si intru adeveru, ce e mai frumosu de câtu a lupta în tóta viétia pentru vre-o ideia sublima, p. e. a lupta pentru ide'a de a vedé natiunea de care te tîni, fericită?! Cine póte fi mai glorificatu dupa mórte de cătra posteritate decâtu acel'a, care a lasatu posteritatii sale cuvintele ce le-a rostitu cându erá în viétia: „Numai mórtea me desparte de natiune!“ Seau cine se simte mai bine decâtu acel'a, care esclama la betranetie: „Zelulu și iubirea ferbinte cătra natiunea mea, acesteia dóue m'au torturatu și mîncatu pre mine Dóme în viétia mea!“ ... Eta ómenii cu principii și idei, éta ómenii cu anima frumósa și cu consciintia! Dar' mulți, de-si ómeni de spiritu, debili inși la sufletu, la prim'a lovire ce întimpina, cadu cu ideile loru cu totul. Ei esclama: „Ne-amu saturátu, nu mai potemu face nimicu!“ Si apoi se retragu acesti ómeni pe insul'a siguratattei

că și Filoctete, seau că orbulu Belisariu la o mica móșora din midiuloculu armelor sunatóre.

Si pentru-ce? Dintre tóte pentru aceea mai cu séma, că acesti ómeni de spiritu, dar' debili la sufletu, dedati îndata a desperá, pesimisti, câte-odata 'și atragu chiar' alienatiune mentale pentru nereusirea planului loru, că nu 'și potu divulgá și propagá propriiele loru idei și principii. În urma, dupa o lupta ferbinte, dar' precipitata și fără resultatu, ei desperédia și se retragu de pre aren'a circului maretiu. Și de acesti individi cari au dîsu adio luptei pentru ideile loru, suntu mulți. Cine póte se ne arete individi, fia și în numeru micu, cari se-si fia vediutu cu ochii, până înca au traitu ideile și principiile loru adoptate și îmbracisiate de intrég'a societate din carea facusera ei parte? Din contra tocma unii că acei'a au fostu persecutati pentru ideile și principiile loru, precum atinseramu și mai în susu. Lui Moisi Iudeii-i imputara în desiertulu Arabiei, pentru-că si-a realisatu ide'a de a-i scóte din sclavi'a lui Thetis II. nepotulu lui Ramze. Pre Christosu Judeii 'lu înfipsera pe cruce pentru ideile sale divine; lui Socrate îi întinsera paharulu cu veninu pentru ideile sale de mono-teismu; lui Cicerone i impunsera limb'a pentru ideile sale republicane.

Din tóte acesteia se vede, că e pré adeverata dîs'a unui mare barbatu: „Nimicu nu e mai greu în lume, de câtu a-ti pune în pracse ideile și a le popularisá!“ Napoleonu III. convinsu și dînsulu de acestu adeveru a scrisu în ainte de acést'a: „Nefericite suntu popórele, cari nu au întielesu pre unu Cesare, Carolu Mare și Napoleonu I; ele suntu că și Evreii carii au crucifiptu pre Mesi'a loru, pre cari nu l'au preceputu și cunoscutu!“ — Da, Judeii nu au priceputu pe Mesi'a loru, Grecii nu a priceputu pre unu Socrate și o mare parte din Romani nu au cunoscutu pre unu Cicerone.

Dar' se nu cugete nimene, că daca dîcemu că e greu a-ti divulgá ideile, acést'a greutate ar' dá de resistentia din partea masei poporului.

Nu! Poporulu, nesusu de nime, adoptédia cu caldura ideile sanetóse și bune ale unui spiritu mare. Ele suntu fulgeru ce-i petrunde ánim'a și-i innoiesc sângele. Poporulu striga: „Traiesca binevoitoriulu nostru!“ Poporulu evreu a adóratu pre Christosu, au alergatu la elu că se-lu vindece de morburi (bóle), l'au ascultatú dîle întregi, l'a urmatu pretotindenea; mamele alergau cu pruncii la elu pentru binecuvéntare; cându a intratu în Ierusalimu, multimea 'lu primí cu salve și fanfare. Poporulu a îmbratisiatu pre unu Socrate și Aristide; poporulu a numitu pe unu Cicerone: „Pater patriae.“

Si ce a urmatu?

Éta ce! Fariseii și carturarii egoisti, ambitiosi, trândavi și inimizii de mórte ai marelui filosofu, discreditara pe acestu filosofu divinuu în anim'a vulgului, și acestu vulgu, care cu câteva dîle mai înainte strigase: „Osana!“ acum'a striga: „Restignesce-lu!“ ...

Inimizii de mórte ai unui Socrate și ai unui Aristide (justulu) ne poténdu suferi că unulu se fia asia

mare moralistu, si altulu asia de estimatu pentru caracterulu seu, i negrirà inaintea Greciloru neconstanti, cari prea firesce, pre unulu ilu ucisera pre altulu ilu esilara. Monarhistii si Antonienii, ómeni decadiuti spiritualminte hulira si discreditara pre unu Cicerone inaintea poporului romanu.

Esemple suntu destule, mai bine nu aru fi!

Asia-dara ideile si principiile maretie ale unoru barbati suferu multu si nu obtienu invoirea societãtii din caus'a unei clase a popóraloru.

Esiste dara la tóte popórale si natiunile o clase anumita de ómeni.

Fia-ne iertatu a-o numí pre acest'a: clasa Fari-seiloru si Cãrturariloru.

Dara poterea acestei clase e debila, càci ei de-si au discreditatu pre unele persóne cu idei bune, totusi acelea suntu discreditate numai pentru unu momentu in viét'a popóraloru; dar' apoi perindu calumniatorii — acelea persóne aparu in tóta pomp'a si marirea, ér' ideile loru aprindu piepturi mai multe cá ori-cãndu, si natiunea éra se alipesce cu trupu si sufletu de memori'a, ideile si principiile loru.

Principiile divine ale lui Christosu, au fostu adoptate repede indata dupa suirea sa la ceriu. Unu Socrate e in viua aducere aminte tuturoru popóraloru; ér' unu Cicerone e admiratu pentru ideile sale in tóta lumea.

Principiile si ideile loru au inviatu si ei .au inviatu! — — —

De aci apoi multi individi, de-si intimpina loviri in propagarea ideiloru loru, ei securi in sine, cu sufletu majestosu si cu spiritu de geniu raru, nu se dau diosu, de si cadu, ei se ridica cá totu atãti'a Herculi cu muntele pre umeru, si continua lupt'a loru pentru idei si principii, dar' lupt'a dictata de unu „ce“ neexplicabilu, din sufletulu loru.

Asia e! Istori'a desvoltarei si renascerei nationale a popóraloru decadiute si uitate de pre scen'a politica, de si póte cându-va au fostu tari, compacte si orgolióse, — acea istoria, cutediãmu a díce, nu e seraca de nume splendide si epocali, ea e ornata si colorata cu tipuri grandióse la aspectu, pre cari nu le voru poté sterge mânile sacrilege ale urmasiloru, cari profesédia idei contrarie cu ideile aceloru tipuri pline de gratia.

Lumea posterióra, contraria ideiloru unui Brutu, Catone, Paul de Saint Vincent, Francinuu, Cavour, Barnutiuu, ale unui Garibaldi, ce cu o salutare militara a supusu Neapolea, si a unui Castellar, nu va reusi niciodata a sterge amintirea acestora din gur'a natiuniloru. Pentru-ce? Acestea persóne impinse de ideile loru, au pásitu pre scen'a, pre carea potu se jóce numai spiritele cele mari si ochii focosi, si cându incepea a fi luate in risu acelea persóne pre scen'a loru, ele se retrageau puçinu si parasiau scen'a, dar' indata ce atmosfer'a se schimbá, ei suiau éra pre scena si lucrau pâna cându esiaú victoriosi si cu cununa pe frunte, cá si totu atãti Alcibiadi la jocurile nationali eline.

Acestea persóne nu potu se fia uitate, càci ele au fostu insemnate cu cunun'a atletiloru.

Se audfmu la acestu locu pre contele Camillo Cavour, care inainte de a fi descinsu de pre scen'a maiestósa a dísu: „Se nu credeti cá din totu ce amu sufetitú moralminte, s'ar' intielege cá ar' fi micioratu in cev'a iubirea mea pentru ideile ce aveam. Acestea idei facu parte din esistenti'a mea. Le voi profesá, le voi sustiné pâna cându voi avé o suflare de viétia.“ *)

De aci unii individi cu principii si idei, dar' avédu sãnte acelea idei pentru sine si luptandu pentru ele, ei le intrupédia cá si in un'a statua si idolu sacru, si acestu idolu sacru are nume si numele seu e „Idealu.“

Acestu Idealu e dieulu, ce atrage pre adoratori la sine, dar' sermanii adoratori nu potu ajunge la elu indata si fara lupta. Ei se lupta, cá prin lupta se alunge pedecel puse in calea ducatóre la sublimulu Idealu. Éta lupt'a pentru Idealu!

Si unde se vede lupta, se sciti cá acolo e lucrulu dieului Idealu; si unde nu se vede lupta, se sciti cá acolo nu e nici poveste de Idealu.

Priviti pe individulu ce lucra cu ardóre in viét'a sa; o! elu are unu Idealu, la care tintesce se ajunga!

Priviti pre natiunea carea se mişca si lupta far' a stá in inertia; ea are unu Idealu spre care tindu pasu sei cu doru.

Priviti in sa unu individuu ce sta cá unu corpu brutu, fara insufetire si mişcare; elu nu are nici unu idealu; — si priviti pre o natiune amortita in frigulu indiferentismului, cá unele animale in profundulu somnu alu iernii; ea nu are Idealu!

Éta dara Idealulu unui individuu: Idealismulu individualu. Éta idealulu unei natiuni: Idealismulu nationalu. Precum mai multi individi facu societatea si natiunea, in tocmai mai multe idealisme individuale de o convenientia facu pre celu nationalu. Si déca vomu scrutá istori'a popóraloru, aflamu cá marele Idealismu nationalu a purcesu de multe-ori dela unu singuru individuu. In acestu casu idealismulu individualu a facutu pre celu nationalu; ér' individulu luptandu pentru idealismulu seu, a luptatu si pentru celu nationalu.

Cavour luptandu pentru idealismulu seu, a luptatu totu-odata si pentru idealismulu poporului italianu.

Idealismulu individuale alu unei persóne de multe-ori si in multe tẽmpuri a fostu idealismulu poporului din care face parte acea persóna. Idealismulu lui Ludovicu XIV si Napoleonu I. a fostu in parte si idealismulu poporului francesu. Idealismulu lui Petru Marele si alu Catharinei II., botezatu „testamentu politicu“ a fostu in parte si alu poporului rusescu. Idealismulu lui Otmanu I. de-a implãnta semi-lun'a in patru pãrti ale lumii a fostu si idealismulu poporului turcescu. Idealismulu unui

*) Romanulu I. apr. 1884.

Cosciusco, de a eliberá pe poporul polonu de cnut'a muscálésca a fostu si idealismulu natiunii polóne. Idealismulu lui Cavour de a uní Itali'a a fostu si idealismulu pop. italianu. Idealismulu unui Bãrnutiú si acelu de o sórte cu elu, de-a recascigá ad: drepturile pop. dacoromanu, de a'lu representá pre acest'a cá pre o natiune si personalitate juridica cu stima si auctoritate in concertulu popóraloru (majestas populi romani) si a sterge afurisit'a frase: „Usque ad beneplacitum principis“, la Romanii dincóce de Carpati a fostu si Idealismulu poporului romanu.

Se vede dara, cá in diu'a de adi nu e natiune fãra Idealismu. Individi inse suntu destui, cari nu au nice unu Idealu, dar' acesti individi nu suntu ómeni, ci cadavre, nu suntu vii, ci suntu morti, nu suntu albine, ci trãntori.

Dupa tóte acestea se vedemu, avut'a si Cicerone Idealismulu seu cá omu in viéti'a publica si politica, de-óre-ce câtí suntu si au fostu in aren'a politica fãra se fia avutu vre-unu Idealu sublimu si frumosu? Si Cicerone a avutu Idealulu seu; si acestu Idealu pentru care s'a luptatu in tóta viéti'a sa a fostu: „Republi'ca“ si salutea ei.“

Si intru adevèru, in acelu tãmpu cându statulu romanu incliná spre monarchia, pentru Cicerone republic'a a fostu unu Idealu din cele mai sublime. Elu nu s'a lapedatu de principiele si ideile sale nice-odata, s'a luptatu pentru ele pâna la mórte cá únú barbatu mare la spiritulu si mare lá sufletu.

Despre acestu barbatu vomu vorbí in specie, in acést'a disertatiune, pâna unde ne va concede tãmpulu si spatiulu acestui foi periodice.

II.

Vomu considerá pre Cicerone din punctu de vedere biograficu si inca asia, cá mergëndu din anu in anu cu fasele prin care a trecut elu, vomu aratá unde apare elu oratore, advocatu si republicanu infocatu.

Marcu Tuliú Cicerone s'a nascutu in urbea Arpinum, din provinci'a Latium, in a. 648 A. U. C. sau dupa altu calculu in 7 Jan. 106 inainte de Christosu. Elu se tragea din o familia antica din clas'a calaretiloru¹⁾ (familia equestris). Cu tóte acestea nici unulu din strabunii sei nu a portatu vre-o data ceva dignitate curula (Magistratus currulis i. e. Consulatus, Praetura, et aedilitas currulis). Tatalu lui Cicerone se numiá totu asia, ér' mum'a sa se chiamá Helvia. Copilulu Cicerone d'impreuna cu fratele seu Quintus a fostu crescutu

¹⁾ Unii scriptori vorbescu de împãrtírea vechia a poporului romanu inainte de Serviu Tulliu. Ei dñcu cá pop. rom. erá divisu in seniori si juniori. Dintre seniorii fia-carei ginti (Ramnes, Tities et Luceres), se alegeau senatorii, ér dintre juniori se alegéu 10 pedestrii si câte unu calãretiu. Calãretii erau inpartiti in centurii inaugurate sub numele celoru trei triburi si fia-care erá comandata de unu tribunu, numitu dupa introducerea dictaturei si „magister equitum.“ Mai târziu cându S. Tulliu facú împãrtírea cetãtíeniloru dupa „censu“ in 6 clase, clasa avuta avea se dea unu numeru mai mare de calãreti, de cátu clasa mai misera.

cu cea mai mare grija, dupa cum spune elu insusi in unele locuri ale scripteloru sale; a petrecutu cá copilulu mai întâiu la bunurile paterne in Arpinum¹⁾, apoi fú dusu la Rom'a, unde a crescutu mare. De micu arátase unu spiritulu mare, distingëndu-se intre toti conscolarii lui. Plutarchu scrie, cá parintii unoru conscolari ai lui Cicerone, audñdu de multe-ori despre dñsulu si de calitãtile sale eminente, au mersu in scóla la órele de prelegeri, numai se póta vedé pe tenerulu ingeniosu. Cá tineru Cicerone aflase mare placere in poesia, elu cetiá pre betranulu Homeru, pre care 'lu iubiá asia tare, in cátu Iliad'a et Odyssea erau pentru elu lecture de recreare si multiamire sufletésca; elu aflá in cártile homeriane totu ce doriá sufletulu seu. Asia se intãmpla si adi. Mai toti literatii si barbati de renume in teneretie si-au inceputu calea cu incercari in poesia. In urma au lasatu poesi'a si s'au aprofundatu in alte lucruri serióse. Bine díce dara Boileau, cá juneti'a e o poesia. — Éta ce cetimu in filipic'a II a lui Cicerone „Voiu díce numai atát'a, cá tu nu te pricepi de locu nice in versuri, nice in vre-unu altu genu de literatura, cá eu unulu n'am neglesu nici-odata, nici republic'a, nici amicii si cu tóte acestea mi-amu utilizatu momentele de repausu in totu genulu de lucrari literarie, pentru-cá veghiãrile si cunoscintiele mele se aduca óre-care utilitate junimei si óre-care lauda poporului romanu²⁾. Plutarchu inse díce, cá Cicerone de copilulu erá inclinatulu spre poesia si ar' fi devenitu unu poetu distinsu, déca pre de-o parte o-ar' fi cultivatu, cum a cultivatu elocinti'a, ér' pre de alta parte, déca n'ar' fi in floritu chiar' atunci unu Horatiu, Virgiliu si altii. Cicerone traduse in versuri poem'a lui Aratu si cantã pre compatriotulu seu Mariu, in o poema de care vorbesce cu multa lauda Scevola (de leg. I. 1.)³⁾. Póte cá Cicerone a scrisu si alte poeme ori poesii, ci pre cum multe chiar' din scrierile sale oratorice n'au ajunsu pâna la noi asia credemu cá si din scrierile sale poetice s'au perdutu multe in decursulu secliloru.

In anulu alu 16-lea primu Cicerone cu solemnitate vestmẽntulu asia dñsu „Toga“⁴⁾. Dupa acésta Cicerone fú datu de tatalu seu Augurului Quintus Mucius Scae-

¹⁾ Pater meus, stirpe Tullia antiquissima ortus, cum esset infirma valetudine, in Arpinati villa (vel fundus Arpinas) fere aetatem egit in litteris (Cic., de legibus l. II.)

²⁾ Filipica II. a lui Cicerone contr'a lui M. Antoniu tradusa in romanesce de A. Laurianu. Edit. Bucuresci 1880 p. 33.

³⁾ Cicerone a scrisu urmatórele poeme: a) Pontius Glaucus in tetrametre b) Alcione, c) Tomelastis d) Marius, epopee in hexametre, e) Fenomenele lui Aratu si f) Unele traduceri din Homeru.

⁴⁾ Erá datina la Romanii cari ajungéu la etatea receruta si potéu apoi luá parte la afacerile publice in foru, cá se primésca vestmẽntulu dñsu „Toga“, ce erá semnulu barbatiei si alu maturitãtii, de unde: „Summere virilem togam.“ Erá si „toga praetexta“ ornata cu purpura si imprumutata dela Etrusci. Se portá de magistratii cei mai celebrii, dictatori, praetori, edili, regi si de unele colegie sacerdotiale. Mai erá „toga lacernea“, o manta largã si fãra mãneci, portata in timpii eroici ai Romei. Antoninu fiulu lui Severu, inca inventã unu vestmẽntu in form'a lacernei si ilu portá elu insusi fórtè desu (Dione Cassiu).

vola, unu barbatu renumitu, plinu de idei si doctrine frumóse. De la acest'a invetiã Cicerone multe si ajunse cá se 'si castige cunoscintie vaste. Elu studiã aci si dreptulu civilu (jus civile). Totu in acestu timpu se dedicã elu si filosofiei, pentru carea erã chiar' passionatu. Multumí in de-ajunsu pre magistrulu seu Phæru, apoi pre Filo, capulu academiei ¹⁾.

Cu tóte acestea celu mai mare zelu si cea mai mare incordare aratã elu pentru oratoria. Pentru aceea, ascultã elu nu numai oratiunile si discussiunile publice ale barbatiloru de statu cu cea mai mare insuflitire si atentiune, ci studiã cu energia dí si nópte totu ce se tinea de art'a oratoria. Elu traduse vorbirile si scrierile oratoriloru si scriptoriloru greci in limb'a sa, deprindiendu-se cu acelea, pentru-cã la tẽmpu se-i fia arme si ajutóre pentru a fi numitu mai târdiu oratorulu celu mai mare alu poporului romanu.

Éta ce cetimu in opulu Dlui Rocneanu ²⁾: Quintilianu lauda pre Cicerone cá oratoru asia: „Quantum poesis ab Homero et Virgilio, tantum fastigium accepit-eloquentia a Demosthene et Cicerone ³⁾. Cicerone, imitãndu din tóte poterile pre oratorii greci, ajunse la energi'a lui Demosthene, abundanti'a lui Platone si grati'a lui Isocrate.“ Aci adaugemu si noi, cá despre Cicerone dicéu contimpuranii lui, cá elu domnia tribunalele si dispunea de parerile judecatoriloru. Herder, facũdu o paralela intre Demosthene si Cicerone díce: „Studiãndu pre scriptorii greci, frecuentãndu scótele filosofiloru elini, exercitãndu-se in limb'a loru, Cicerone reusi a dá limbei sale o directiune grecésca ⁴⁾. Altu scriptoru díce: Elocinti'a lui Cicerone invinge fulgerile lui Demosthene nu numai prin claritatea sa filosofica, ci si sub raportulu urbanitãtii si alu patriotismului adevveratu. Mai numai prin studiulu opereloru sale ajunse Europ'a de a cunósce puritatea limbei latine ⁵⁾.

Despre Cicerone dícu unii scriitori, cá elu inca de tineru se ocupã cu scrieri juridice, politice si cestiuни forense, de sí numai privatu. Studiã cu mare satisfactiune constitutiunile statelor vechi; cetia cu ardóre discursurile de interesu publicu si privatu ale Greciloru mai cu sãma din tẽmpulu lui Pericle. Filipicele lui Demosthene le tienea sub perina, intocmai cá Alesandru-Marele, care tienea poesiile lui Homeru. Si intru adevveru filipicele lui Demosthene l'au preparatu pentru a loví mai târdiu in faptele scelerate ale lui Verres, pentru a combate conjuratiunea lui Catilin'a si planurile

lui Antoniu. Dar studiele acestea serióse ce le facea Cicerone, fura intrerupte prin resbelulu civilu seau italicu numitu si Marsicu, in care Cicerone in etate de 18 ani, in vigórea legiloru esistente a trebuitu se ia parte; cá-ci in Rom'a junimea in timpu de pace erã obligata a invetiã si studiã, ér' in timpulu de resbelu (inter arma silent Musae) trebuiã se incinga arm'a pentru a luptã cu tóta poterea pentru binele republicei dupa sententi'a: „Salus reipublice suprema lex esto!“ — — —

Dupa-ce se finí acestu resbelu, Cicerone se întórse éra la lucrari de pace; si de óre-ce elu erã facutu mai multu pentru arm'a graiului de cãtu pentru arm'a sãngelui, se apucã din nou de ceea ce a pãrasitu cãtu-va timpu.

Cicerone a pãrasitu iubit'a sa oratoria, pentru-cã se o imbrãcisiedie cu caldura atãtu mai mare cev'a mai târdioru. Cicerone nu mai tractã acum studiulu oratoricu cá midilocu de placere privata, ci cá unu ce, in care se se delecteze si altii si se fia de folosu publicu in ceea ce priviã dreptulu, moralulu si politic'a de desvoltare a poporului romanu. Din estu punctu de vedere purcedfendu elu, se folosi de studiulu mai alu tuturoru sciintieloru si cunoscintieloru referitóre la artea oratoria si la discussiunile forense pre terenulu judicialu publicu si privatu. A ascultatu in acestu timpu pre Mollo, renumitul oratoru grecu; ér' pre stoiculu Diodotu: elu tinu chiar' in cas'a sa, ascultãndu din gur'a acestui invetiãtu mai multe prelegeri din domeniulu filosofiei. Cu tóte cá filosof'iã propusa de acestu filosofu stoicu aflate buna primire in sufletulu lui Cicerone si avu influentiã asupr'a lui, totusi pentru acést'a nu potemu díce cá Cicerone s'ar fi delectatu numai in teoriile filisofice cu escluderea celoru-alalte sciintie si mai cu sãma a artei oratorice. Intru adevveru, déca Cicerone a studiatu mai tóte sciintiele, a facutu fórtẽ bine, cá-ci cá se fia cineva unu bunu oratoru, se cuvine se scia fórtẽ multe. „Nimenea nu póte fi mare oratoru ne-sciindu cine ce vorbesce,“ a dísu odata Thiers presiedintele republicei francesce. Si Thiers a intielesu cá nime nu póte fi bunu oratoru, fãra de a fi plinu de idei vaste si cunoscintie; ad: cá se fii adevveratu si mare oratoru, se recere pre lãnga vocea buna si sonóra, care pentru oratoru e o conditiune de mare momentositate (Quid est oratori tam necessarium quam vox) ¹⁾ se recere mai antãiu se fii unu bunu filosofu cu principie profunde. Apoi se recere cá oratorulu se fia si unu bunu sofistu ²⁾ si numai atunci

¹⁾ In timpurile antice Athen'a avea trei institute de invetiãmentu numite si gymnasia. Unulu din acestea erã si gimnasiulu Academiei, numitu dela unu omu cu numele Academicos, in a carui gradina 'si tinéu magistrii prelegerile loru.

²⁾ Studiã asupr'a epistoleloru lui Cicerone.

³⁾ Ideen zur Philos. der Geschichte der Menschheit.

⁴⁾ Jenisch, Esthetisch-kritische Parallele des Demosthenes und Cicero, Berlin 1801.

⁵⁾ Opurile lui Cicerone ajunse pâna la noi se impartu in 4 clase: a) Oratiuni, b) scripture retorice, c) tractate filosofice, d) Epistole.

¹⁾ Cic. Lib. I. de oratore p. 113 v. 16—17 editi; Bononiae 1828.

²⁾ Noi aci sub „sofistu“ (sofista) nu intielegemu unu omu façarnicu, care prin figuri si apucaturi captiósse, prin salte mortale si vorbe minciunóse imbracate in hain'a adevverului se insiele lumea; nu intielegemu aci pre filosofulu care se impuna lumii principiele sale eronate prin maestri'a artei si a vorbeii sale rabulistiche, nice nu intielegemu pre acel'a, care nu se lupta pentru triumfulu causei sale. Noi aci sub sofistu intielegemu ce a intielesu si Herodotu, ad: pre omulu eruditu fórtẽ, pre oratorulu multu espertu, care 'si scie tiese vorbirea asia, in cãtu nime se nu o póta combate. Intielegemu mai departe

vorbirea lui va fi invingătoare în sunetul alorui mii de voci. Deci dara, a fostu la locu că tinerulu Cicerone a pusu mare pondu pre filosofia, pre acea sciintia, carea face pre omulu seriosu si independentu în cugetare.

Dar' nu numai filosofi'a fii studiata de Cicerone, elu studiã mai multe sciintie, numite de elu: „arte,“ prin cari si-a largitu si completatu în de-ajunsu notiunile sufletului, seu că la timpulu si signalulu datu se le scõta de acolo că din unu isvoru nesecat. Elu, prin studiarea sciintielorui s'a fãcutu unu adeveru Observatoriu alu lucrurilor, si-a întinsu orisonulu vederii si asia a potutu se pasiësca în foru, că-ci idei avé, cunoscintie posedé; cuvintele nu-i lipsiãu, ér' judecat'a si spiritulu sofisticu ilu insociau. Istori'a, dreptulu, filosofi'a si artea graiului erau ajutoriulu lui: totu ce pôte face pe oratoru, dupa dis'a: „Poëta nascitur, orator fit;“ seu dupa dis'a: Multo tamen pauciores oratores, quam poëtae boni reperientur.¹⁾

Ori-ce oratoru e si istoricu! Oratorulu trebuie se aiba în mãna monumentele si documentele trecutului; elu trebuie se posiëda în sufletu nesterse esemplele conservate pre paginile istoriei; că-ci cum va procede oratorele în cauzele de interesu publicu, ne fiindu-i cunoscuta istori'a, carea e magistr'a vietiei si autoritatea celoru ce o pretiuescu. Istori'a e de lipsa, că-ci ea considera caus'a lucrurilor si imprejurãrile timpurilor, precum si naturelulu persõnelorui. Se întielege că oratorulu are se studieze istorici fide-demni, la cari minciun'a, falsitatea, ur'a si partialitatea din respectu politicu nu are locu. Oratorulu bunu, în ceea ce privesce sciinti'a istoriei, seu dupa Cic. artea ei, de carea are lipsa pentru grandiosulu officiu oratoricu, trebuie se fia unu jude cercuspectu, unu omu care se tina contu si de auctorulu istoriografu, de jurstarile politice sub care s'a scrisu acea istoria. Numai asia fãcundu oratorele va avé folosu; dëca mediale de cari se folosesc în oratoria voru fi bune, drepte si acomodate, si oratori'a va fi buna si drépta. Edificiulu e solidu si trainicu, dëca materialurile din care e construitu suntu solide si bune. Oratiunea oratorului va fi ilustra, dëca materialurile din cari consta voru fi ilustru. Numai o vorbire oratorica, în care se afla materialurile ilustru, va intrã în urechi'a adunarei si numai asia parlamentaristii voru urmã vocei oratorice. Mai în scurtu, oratorele are se tina în vedere în ceea ce privesce materialulu istoricu pre anticulu Lucianu:²⁾ „Talis igitur mihi sit historicus, metus expers, muneribus incorruptus, liber in dicendo, libertatis et veritatis amicus;... non quid huic vel illi placitum sit cogitans, sed quid actum sit exponens! Seu pre romanesce: Acel'a e înain-

pre omulu, care se póta pune întrebãri despre ori-ce lucru, si se scie raspunde éra la ori-ce interpelãri si interogatiuni. E adeveratu, că au fostu la Greci asia numitii sofisti, cari nu erau decãtu nisce advocati, cari prin sofismele lorui netrebnice sciãu se insole pre ascultatori si se orbësca pre judecatori si magistrati.

¹⁾ Cic. lib. I. de oratore p. 12. v. 6—7. op. cit.

²⁾ Lucianu liberu de scribenda Historia p. 16—18 Ed. Hanóver.

tea mea istoricu, care nu e fricosu, necoruptu prin daruri si titule, liberu în a vorbi si a scrie, amicu alu libertatii si alu adeverului; care nu cugeta ce place acestui'a seu celui'a, ci scrie asia precum s'au întemplat.

Multu strica istoriile false chiar' si unui poporu întregu, chiar' si unei întregi natiuni. Se ascultãmu la acestu locu cuvintele de aur ale unui ilustru barbatu de ai nostri nationali! Elu dëce: „Cãndu unu poporu are nefericirea de a fi inveninatu cum amu dëce, cu plastografii istorice, atunci elu pôte veni pre totu momentulu în periclu de a-si perde credinti'a în individualitatea sa politica-nationala, în poterile sale de viëtia, în venitoriulu seu;... se dãm în mãnile poporului si mai alesu ale generatiunilorui, cari ne succedu nõue, istori'a patriei, a natiunii si basericeii, scrisa de barbati nu numai eruditi, ci si patrungi de amóre pentru adeveru, prin urmare si nepartinitori, cari adëca despretiuescu minciun'a si tñnu de o crima rusinatõre a lingusii seu pre individulu seu pre unu poporu întregu, ci din contra, dupa cum unulu seu altulu a fãcutu bine seu reu, îi aplica criteriile moralei curate si ale dreptatii si asia 'lu judeca. Din diu'a din carea se va dá poporului istori'a sa scrisa bine, elu va incepe a invetiã din ea spre mãntuirea sa si a patriei sale.“

Si mai departe: „Dëca limb'a unei natiuni se numesce cu totu dreptulu alu ei sufletu, apoi istori'a ei este acelu midilocu minunatu, prin care se manifesta viëtia ei nationale, ea e diplom'a de legitimiatiune, cu carea unu poporu se presenta în societate si în concertulu celorualte popõra. Cine sunteti voi? — De unde ati venitu? — Dar' la acestea se pôte raspunde numai cu istori'a în mãna!²⁾“ Asia a scrisu acestu barbatu alu nostru înainte de acëst'a cu ani 14!...

Intru adeveru, istori'a deschide ochii popõralorui, de aci pôte a disu unu cutare, pe care nu vremu se-lu numimu: „Histori'a est oculus mundi, propterea prohibetur nationi valachicae hoc studium discere.“*)

²⁾ Transilvani'a 1870 nr. 24.

*) Ilu vomu numi noi, daca nu voiti se-lu numiti Dvõstra. Acel'a a fostu episcopulu diecesanu rom. catolicu Nicolae Kovács, secuui ardelénu, mai înainte fostu canonicu la Oradea-mare, de unde venise cá episcopu. Pãna dupa mórtea episcopului Ioanu Bobu întemplata în 2 Oct. 1830 în liceulu din Blasiu nu se potea invetiã nimic din istori'a universalã. În an. 1831 Ioanu Lemeni cá vicariu tñnendu consistoriu cu canonicii colegi ai sei pãna atunci, s'a decisu înfintiarea de dõue catedre nõua la acelu liceu, un'a de fisica si alt'a de istori'a generalã, ambele pe cursu de câte unu anu, dara câte 2 óre pe fia-care di de prelegeri. Acësta reforma importantã pe acelea timpuri, a trebuitu se fia notificata gubernului tieriei. Episcopulu r. catolicu avea în Transilvani'a totu-odata functiunea de primu consiliariu în gubernu si mare influentia asupr'a instructiunei publice. Venindu caus'a liceului la pertractare în siedinti'a gubernului sub presidiulu baronului Ioanu Iosika, pentru catedr'a de fisica nu s'a ridicatu nici-o dificultate, dara la istoria a observatu episcopulu Kovács: Nu este bine cá se invetie si romanii istori'a, că-ci ea este ochiulu lu mei. Gubernulu inse s'a genatu a taia la midilocu în sensulu lui Kovács, ci a scrisu la Blasiu, cá pentru acelea catedre nu suntu fonduri. Intr'aceea Lemeni fii alesu în 15 Maiu 1832 episcopu, éra în augustu si denu-

Invetia dara din acestea pre iubitu poporu romanu, catu de scumpa e istori'a, si invetia a pretiu pre acelia cari au asudatu pentru compunerea istoriei tale!

Multu folosesce oratorului si cetirea istorieloru asia dese pragmatice, numite si critice sau filosofice. Ca-ci ce suntu acestea, decatu nesce prelegeri publice ori discursuri istorice lungi, in cari istoriculu singuru si independente 'si da opiniunea despre colorea si spiritulu cutarei scene ori episodulu istoricu; in cari istoriculu scrutedia causele, mediele, scopulu, din cari, prin cari si pentru-ce s'au intemplantu evenimentele apãrute in istori'a omeniloru; in cari istorii, mai departe, istoriculu enumera evolutiunile si fazele intemplate in sinulu omeniei, dandu-si opiniunea necorupta, deca ele au influentiatu pentru desvoltare ori decadere. Prin studiarea acestui soi de istorii, cari in timpurile recente s'au facutu, nu pucine, ratiunea umana in cea ce privesce facultatea ei judecatore si deliberatore nu e sustinuta in unu cercu strinsu, nu e alipita de sirulu simplu alu aniloru sau de cunoscerea cronologica a dominarii regiloru, — ci ea e alipita de judecat'a matura si drepta a Judelui de la acelu tribunalu istoricu, unde se judeca tote faptele omenesci si a carui judecata e o sentintia fara apelu. — Intru adeveru istori'a pragmatica arata politiculu, jureprudentialu si oratorulu norm'a cea mai buna, dupa care trebuie se proceda. Precum adeca nime nu pote fi adevratu revelatoriu in ceea ce privesce sufletulu istoriei, deca nu va fi scrutatoriu prudente intru descoperirea adevrateloru motive si impulsuri ce au datu nascere evenimenteloru istorice, intocmai nime nu pote fi adevratu oratoru, deca sufletulu seu nu va fi ornatu cu materialurile necesarie pentru artea sa. Se recere dara, ca oratorele se fia unu ageru judecatoriu in sfera istorica, unu judecatoriu bunu, pre care Grecii vechi, 'lu numia: „pragmaticos.“ Dicumu la acestu locu, ca unu istoricu bunu si plinu de filosofia e inca unu oratore, a carui voce o aude lumea din oper'a sa. Unu istoricu bunu, ce e dreptu, nu e oratorulu parlamentulu, elu e oratorulu poporulu, a carui istoria o scrie, comentedia si intocmesce. Eta cum ne vine chiar' Cicerone¹⁾ in ajutoriu, la acestu locu, pentru a ne pote intari asertiunea acest'a. „Nemo, scrie elu, studet eloquentiae nostrorum hominum, nisi ut in causis atque in foro eluceat: apud Graecos autem eloquentissimi homines, remotis causis forensibus, cum ad ceteras res illustres, tum ad scribendam historiam maxime se applicaverunt. Namque et Herodotum illum, qui princeps genus hoc ornavit, in causis nihil omnino versatum esse accepimus; atqui tanta est eloquentia, ut me quidem, quantum ego graece scripta intelligere possum, magnopere delectet“ .... Pre langa istoria, oratorulu are lipsa de sciinti'a dreptului, precum si de jureprudinti'a barbatiloru

mitu de catra imperatulu. Atunci noulu episcopu si consistoriulu au aflatu si fondulu necesariu pentru acelea catedre; dara la inceputu ambii profesorii isi trageau salariile modeste de-a dreptulu din cass'a episcopesca. Red. Trans.

¹⁾ Cic. lib. II. de oratore p. 142; v. 2—12; ed. Bononiae.

cari s'au distinsu in acesta privintia. Oratorulu are necesitate de sciinti'a dreptului, ca-ci cum va procede cu vocea sa maiestrita in causele judiciale si publice, nesciindu dreptulu, spiritulu si cathegori'a legiloru. Cicerone la acestu locu dice: „His ego de causis dixeram, Scaevola, iis, qui perfecti oratores esse vellent, juris civilis cognitionem esse necessariam.“¹⁾

Se vede dara, ca oratorulu are lipsa de materialuri bune pentru a fi perfectu in oratoria. Sufletu mare, voce frumosa, limba armoniosa si cu timbru originalu si dulce, creru ageru si salubru facu pre oratorulu. Apoi anima nobila, peptu sanetosu; capu indiestratu cu totu soiulu de cunoscintie de pre tote terenele — facu pe oratorulu! — — — Dar' acestea tote se castiga prin deprindere. Nime nu se nasce invetiatu si nime nu se nasce oratoru! Dar' totusi cu ceva se nasce si oratorulu si acestu ceva e sufletulu lui, care dela natura e facutu pentru oratoria, era din partea omului se recere numai a-i da materialele enumerate de noi mai susu, pentru ca elu se-si pota implini chiamarea. In sufletu e credintia, in sufletu e iubire, in sufletu e voluptate si pasiune, in sufletu e nobilulu, in sufletu e caracterulu, in sufletu e dorinti'a omului dupa unu ce necuprinsu, in sufletu e consciinti'a, in sufletu e Dieimea!

Eta dara calitatile unui sufletu mare; si apoi lucruri mari nu se facu decatu prin suflete frumose si marctie. Fara unu sufletu generosu, nobilu, semtitoriu si marctiu nu poti fi artistu adevratu; chiar' asia nu poti fi poetu si oratoru neavendu sufletu pentru poesia si arte. E regula drepta si adevrata, ca artea 'si are sorgintea directe in sufletu pentru ea dispusu. Deci celu ce simte in fine ca are sufletu pentru oratoria, trebuie numai se-si castige materialulu necesariu si prin lupta se alunga tote pedecile cate ar' innadusi sufletulu in chiamarea ce o are. Cine nu-si aduce in memoria, cu Demosthene a delaturatu dela sine doue defecte mari ale sale date lui „dela natura.“ Se vedemu ce dice Cicerone la acestu locu: „Imiteturque illum, cui sine dubio summa vis dicendi proceditur, atheniensem Demosthenem, in quo tantum studium fuisse, tantusque labor dicitur, ut primum impedimenta naturae, diligentia, industriaque superavit; . . . cumque ita balbus esset, ut ejus ipsius artis, cui studeret, primam literam, non posset dicere, — perfecit mediando, ut nemo planius eo locutus putaretur.“²⁾

Amu espusu acestea, pentru ca se vedemu bine a facutu Cicerone, daca elu a studiatu tote sciintiele numite de elu arte pana inca era copilu si june; de-orece elu singuru dice: „miam folositu momentele de repausu in totu genulu de sciintie si lucrari literarie etc.“³⁾ Deci dara Cicerone era paratu cu tote armele oratorice. — Elu intrandu la etate de ani 26 in activitatea publica, cu maestri'a sa luandu asupr'a-si procese publice si private, (Adire ad causas privatas et publicas), nu a facutu

¹⁾ M. Tull. Cic. lib. de oratore (lib. I.) p. 87 op. cit.

²⁾ M. T. Cic. lib. I. de oratore p. 118; ed. Bononiae.

³⁾ Filip. II. alui Cic. c. M. Antoniu a. u. c. 710 et 711.

acést'a pentru a practisá si a se instruí, ci pentru binele poporului romanu si alu republicei. Elu a pasitu acum cá unu omu maturu si securu de sine.

Pentru prim'a data cându pasí Cicerone in foru a. 673 a. Chr., 'si atrase o mare lauda prin oratiunile sale tiente pentru unu óre-care Quintu, de si pentru densusu pledá marele oratoru si advocatu Hortensiu, omu cu spiritu geniale in artea ce o profesá.¹⁾

La acestu rolu ce-lu avuse Cicerone, elu apare cá si in alte locuri unu advocatu bunu si destru. Se ne oprimu aci puçinu! Cuventulu „advocatu“ e fórte vechiu, in ceea ce concerne atátu sensulu seu etimologicu càtu si logicu. Elu datédia din anticitate. Grecii mai vèrtosu aplicau sofisti si filosofi, cari pledau pentru caus'a vre-unei parti litigante. Aceste persóne erau numite de ei sofisti (sofista), de si acestu cuvèntu nu coincide in semnificatiune cu cuvèntulu sofistu asia precum intielese Herodotu si alti eruditi mai recenti. Aceste persóne, (sofisti) prin apucàturile loru ingenióse, prin figurile oratorice, prin istetímea interpretarii legiloru civile in altu sensu, intentionatu de ei, prin întrebàri captióse efeptuiau de multeori rezultatulu avutu de ei in vedere. Acesti sofisti si advocati elini erau ambulanti si ori-unde aflau ocupatiune erau gat'a spre servitiu, si de multe-ori periá omulu cu dreptulu in mâna. Se intielege prea usioru, cá multi advocati de acestia potèu se ajunga la o avere considerabila din apararea causeru câstigate atátu pentru ei, càtu si pentru clientii loru.

Romanii inse pre acesti oratori dextrii si sofisti ingeniiosi i-au numitu „advocati“ (advocatus causae), care nume a remasu pâna adi, avèndu acea rola mai vèrtosu in cestiuni private judiciai. Devis'a advocatului nu e pentru protegerea dreptului si a dreptàtii, ci elu are in vedere apararea causei pentru care dejá e angagiatu. Fia inse caus'a justa ori nejusa, advocatulu se încórda pentru triumfulu ei. De aci, de multe-ori câsciga partea litigante ce nu are asia dreptu cá acea parte ce are mai multu dreptu, si acést'a numai prin desteritatea advocatului. Multi advocati sciu se întórca procesulu prin apucaturi si asia 'lu scotu acolo unde vrèu ei. Ei se provóca la diferite acte, la diferiti articlii de lege positiva, citédia casuri intemperate in vièti'a omenimei comparându-le cu casulu din cestiune; citédia paragrafi dupa paragrafi si de multeori cânta trofeulu advocatiale. Aci ne vine in minte càneculu referitoriu la pàrintele fabulistului nostru Doniciu, care suna:

„Déca ai vre-o judecata,
„Mergi la Doiniciu si-o arata,
„Cà-ci elu pâna si 'n pilafu
„Afla câte-unu paragrafu!“

Mai bine a datu Cicerone dovada despre talentulu seu eminentu in oratori'a si desteritatea sa advocatiale, cându se fece dupa cum dècu juristii romani: Causidi-

¹⁾ „Oratio pro Quinto“ tiente in a 673 (81). Prin acést'a Cicerone a voitu cá Quintu se obtiena bunurile fratelui seu, pre cari a fostu pusu mân'a unu cutare Neviu favoritu alu lui Sulla.

cus rei capitalis.“ Si anume câtuva tèmpu dupa caus'a lui Quintu a portatu Cicerone unu procesu criminalu si totu-odata de colóre publica, carele pe dreptu pòte fi primitu de primulu procesu între câte au avutu. Acestu procesu l'a portatu pentru unu Sextus Roscius, care fu trasu in judecata pentru crim'a de patricidiu. Si déca acestu Rosciu, nu ar' fi avutu pre Cicerone, ar' fi fostu condamnatu la pedéps'a dictata de dreptulu romanu cu privire la patricidiu. Dar' Cicerone 'lu mântuí. Acestu casu s'a intemplatu asia: Unu anumitu Crisogonu, libertinu alu lui Sull'a, cumperase pre unu pretiu bagatelu bunurile lui Roscius, tatalu lui Sextu Rosciu. Dupa-ce veteranulu Rosciu a moritu, fiulu Sextu nu a voitu nici decum se dé bunurile in mân'a lui Crisogonu, pentru ce acést'a se facu focu de mânia si cá se le pòta obtiené, platí unui omu sceleratu cu numele Crucius cá acést'a se marturisésca, cá fiulu Sextus ar fi comisu omoru contr'a pàrintelui seu. Acést'a scornitura surprinse pre multi, dar' de fric'a lui Sulla care erá dictator pre atunci, nime nu cutediá se-'si ridice vocea contr'a acestei scornituri si bietulu Sextu erá se péra nevinovat. Dar' pe acelea tèmpuri, din fericire se aflá unu barbatu, fara frica si curagiosu, care pasi cá aparatoriu si advocatu alu causei lui Sextu¹⁾

Si acést'a a fostu M. Tulliu Cicerone!

In acestu tìmpu inse Cicerone patimiá fórte de o debilitate fisica. Elu cadiuse in bóla de peptu, care iar' fi causatu mórte, déca nu ar' fi schimbatu clima si temperatura. Deci elu se decise a face o calatoria la Greci'a si Asi'a.

Schopenhauer díce: „Schimbarea succesiva a straturiloru de aeru si a climei teritoriale schimba constitutiunea fisica a unui individú.“ Estu-modu Cicerone cunosçèndu acést'a multu mai inainte de a se nasce Schopenhauer, elu a calatoritu la Aten'a, unde petrech 6 luni, ocupându-se cu studiulu istoriei si alu filosofiei. Aci se aflá bine in societatea amicului seu T. Pomponiu Atticu. Càtu de ferbinte a fostu amicitia lui Cicerone càtra acesta, apare bine din epistolele, ce Cicerone i-i adresá lui.

Din Áthen'a dupa 6 luni Cicerone plecá in Asi'a, unde cercetá scólele renumite ale filosofiloru si retoriloru de acolo. Aci se abatú pre la insul'a Rodu, unde escelá retoriculu Eschine. Aci declamându odata Cicerone in limb'a greca, marele filosofu si oratore Molo care erá façia, se întórse uimitu si díse càtra Cicerone: „Pre tine Tulliu te landu si te admiru, in sa deplângu sórtea Greciei, cà-ci eu vedu cá glori'a oratoriei, ce singura ni-a mai remasu nóue, se duce cu tine la Rom'a!“

Dupa-ce Cicerone a petrecutu doi ani prin Greci'a, Asi'a si Rodu, se întórse éra la Rom'a sanetosu si intaritu deplinu. Acum si oratori'a mergea din gur'a lui cá unu tunetu. In etate de 31 ani obtienú officiulu de quaestoru. Dela acestu officiulu se aventá apoi mai târdiu la officiulu de Edilu, Pretore si in urma Consululu. Elu

¹⁾ „Oratio pro Sex. Roscio Amerino“ tiente in d. 674 (80). Foculu si poterea acestei oratiuni uimira pre Judi si Rosciu fu achitatu cá nevinovat.

obtinu că quaestoru provinci'a Sicili'a cu cetatea mai de frunte Lilibeu.¹⁾ Aci in Sicili'a Cicerone descoperi mormentulu marelui geometru si mechanicu Archimedes, despre care nu sciau nimicu Siracusanii. Dupa legile romane pre atunci in vigore, deca unu questoru in 5 ani de dile 'si ducé oficiulu seu cu promptitudine, elu poté competi la oficiulu de edilu. Asia si Cicerone fu alesu de Edilu. In timpulu acést'a cātu fu edilu, a tinutu elu oratiunea cea mai fulminanta in contr'a lui Verres, proconsululu Siciliei. Chiamatu fiindu Cicerone de Sicilieni cá advocatulu loru. Acésta oratiune, fiindu-cá ascunde in sine cele mai frumoşe figuri retorice, o lasamu pentru alta-data, cându vomu se ne ocupamu de ea mai in detalii.

Am ajunsu până la Verres; de aci cu ajutoriulu lui Ddieu, cum amu dîsu, vomu continuá mai târziu, deca ne va concede si sôrtea ce pórtá pre omu.

1884

S. P. Simonu.

Betleanu, in 17 Iuniu 1884.

Multu On. Dle Redactoru! Crediendu că voiu face unu micu servitiu archeologiloru nostri prin aducerea la cunoscintia a unei descoperiri ce s'au facutu aici. Ve rogu se dati locu in pretiuitulu diurnalu ce redactati urmátoreloru linii.

In lun'a trecuta unu economu anume Loginu Bobu, sapându petrii din ruinele unei cetati ce a fostu edificata odinióra aici — alu cărei nume e necunoscutu până in presente — a scosu o pétra care a fostu pusa de asupr'a usiei cu acést'a inscriptiune:

ΑΒΓΔ ΕΖ ΗΘ ΚΑ ΒΒ ΓΓ ΔΔ ΕΕ ΖΖ ΗΗ ΘΘ ΚΚ ΛΛ ΜΜ ΝΝ ΞΞ ΟΟ ΠΠ ΡΡ ΣΣ ΤΤ ΥΥ ΦΦ ΧΧ ΨΨ ΩΩ

pre care fidelu, adeca cu tóte figurile si semnele ce le-amu aflatu pre respectiv'a pétra, am onóre a vi-o trimite atragendu prin acést'a atentiunea archeologiloru, cá se o supuna analizei.

S'au aflatu totu aici in anulu 1870 o alta pétra de marimea unui metru, cu inscriptiune latina, fiindu taiatu si anulu 1000, pre care ori cātu cercându-o n'amu datu de ea, de óre-ce contele, a cărui proprietate e pamentulu de unde sa scosu, a demandatu se o duca in curtea sa. Ce a făcutu cu ea n'amu pututu aflá. Ve promitu inse, cá incercându-me inca odata cá se affu despre resultatu, numai decâtu ve voiu notificá. Éra până atunci primiti M. On. Dle Red.

Stim'a si recunoscinti'a ce ve pastréza:

Pavelu Salvanu,
teologu.

¹⁾ In Rom'a erau doi questori; afara de acestia erau altii 18; erau ad: quaestores urbani et provinciales et militares.

Conspectu

despre stipendiatii si ajutoratii etc., ai Asociatiunii transilvane dela adunarea generala din Deesiu 1882 până la adunarea generala din Augustu 1884.

(Continuare din an. 1883 Nr. 1—2 din „Transilvani'a“).

Anulu 1882.

I. Stipendii.

Vasile Sângiorzanu, studentu in sciintie, din Parv'a (Bistritia-Naseud), din fond. Assoc. in siedinti'a din 11 Nov. 1882	200 fl. — cr.
(In Vien'a).	
Iuliu Dombrade, stud. gimnasialu, din Gernesec (Muresiu-Turd'a), din fund. „Marinovici“ in siedinti'a din 11 Nov. 1882	60 „ — „
Ioanu Bârsanu, stud. gimnasialu, din Sieu-Cristuru (Dobâc'a), din fund. „Dobâc'a“ in siedinti'a din 11 Nov. 1882	80 „ — „
Constantinu Dancila, pedagogu, din Rechit'a (Sibiu), din fund. Assoc. in siedinti'a din 11 Nov. 1882	60 „ — „
Mari'a Turtureanu, pedag., din Reteagu, din fund. Assoc. in siedinti'a din 11 Nov. 1882	133 „ 33 „
Dumitru Barbu, realistu, din Sadu (Sibiu), din fund. Assoc. in siedinti'a din 11 Nov. 1882	133 „ 33 „
Ioanu Stoica, fotografu, din Ormindea (Hunedór'a), din fund. Assoc. in siedinti'a din 11 Nov. 1882	133 „ 33 „
Emilu Ciceiu, farmacistu, din Sighisiór'a, din fund. Assoc. in siedinti'a din 11 Nov. 1882	80 „ — „
Nicolae Pred'a, practicantu in masinarie, din Porumbacu, din fund. Assoc. in siedinti'a din 11 Nov. 1882	80 „ — „
Sum'a stipendiiloru	959 fl. 99 cr.

II. Ajutóre pentru sodali si invetiacei de meserii.

(Din fundatiunea Asociatiunii in siedinti'a din 14 Nov. 1882).

Precupu Toma, pantofariu, din Fofeldea	25 fl. — cr.
Costea Ioanu, curelariu, din Orascia	25 „ — „
Vladu Stefanu, cismariu, din Sibiu	25 „ — „
Stoic'a Ioanu, mesariu, din Siur'a-mica (Sibiu)	25 „ — „
Scurtu Ioanu, tipografu, din Elópatak (vedi la anulu 1883)	12 „ 50 „
Baltesiu Samuila, pantofariu, din Ocn'a-Sibiului	12 „ 50 „
Dobranu Nicolae, cismariu, din Bendorfu	12 „ 50 „
Aftemie Teodoru, cismariu, din Siur'a-mare (Sibiu)	12 „ 50 „
Russu Michailu, tēmplariu, din Sān-Michaiulu de josu	12 „ 50 „
Amos Ladislau, faurariu, din Benic	12 „ 50 „

Sum'a ajutóreloru . . . . . 175 fl. — cr.

Sum'a stipendiiloru . . . . . 959 fl. 99 cr.

La olalta in anulu 1882 . . . . . 1134 fl. 99 cr.

Anulu 1883.

I. Imprumuturi.

Ludovicu Mehesiu, medicinistu, din fundatiunea Asociatiunei in siedinti'a din 2 Febr. imprumutu cu 6% pe langa o obligatiune	200 fl.
Emilianu Popovici, studentu technicu, din fund. Assoc. in siedinti'a din 16 Martie 1883, imprumutu	50 fl.
Adam Szilágy, agricultor, din fund. Assoc. in siedinti'a din 16 Martie 1883, imprumutu	50 fl.
Sum'a imprumuturiloru	300 fl.

II. Stipendii.

George Gyurko, agricultor, din fund. Assoc. in siedinti'a din 2 Februaru 1883	80 fl.
Ioanu Guguianu, studentu in silvicultura, din Zernesci, din fund. Assoc. in siedinti'a din 21 Decembre 1883	300 „
Mari'a Lapusteanu, pedag., din Banabicu (Turda-Ariesiu), din fund. Assoc. in siedinti'a din 21 Decembre 1883	100 „
Filaretu Deisioeanu, pedag. din Merghindealu (Ternav'a-mare), din fund. Assoc. in siedinti'a din 21 Decembre 1883	60 „
Constantinu Suci, pedag. din Rebr'a-mare (Bistriti'a-Naseudu), din fund. Assoc. in siedinti'a din 21 Dec. 1883	60 „
Severu Muresianu, pictor, din Naseudu (Bistriti'a-Naseudu), din fund. Assoc. in siedinti'a din 22 Decembre 1883	100 „
Iosifu Moianu, sculptor, din Sambat'a-inf. (Fagarasiu), din fund. Assoc. in siedinti'a din 22 Decembre 1883	100 „
Rosali'a Muresianu, industri'a, din Clusiu, din fund. Assoc. in siedinti'a din 22 Dec. 1883	60 „
Sum'a stipendiiloru	860 fl.

III. Ajutórie pentru sodali si invetiacei de meserii.

Tauneanu Gavriilu, papucariu, din Ruja (Ternav'a-mare), din fund. societatii „Transilvani'a“ in siedinti'a din 2 Februaru 1884	25 fl. — cr.
Costei Alecsandru, pantofariu, din Porcesci (Sibiu), din fund. societatii „Transilvani'a“, in siedinti'a din 2 Februaru 1883	25 fl. — cr.
Scurtu Ioanu, tipografu, din Elópaták, din fund. societatii „Transilvani'a“ in siedinti'a din 2 Februaru 1883	25 „ — „
(in urm'a conferirii acestui ajutoriu a renunsiatu la celu de 12 fl. 50 cr., de sub Nr. 14 din anulu 1882.)	
Deacu Vasilie, cismariu, din Springu (Alb'a-infer.), din fund. societatii „Transilvani'a“ in siedinti'a din 2 Februaru 1883	25 „ — „
Bratu Ioanu, cococariu, din Resinari, din fund. societatii „Transilvani'a“ in siedinti'a de 2 Februaru 1883	25 „ — „
Viorelu Silviu, témplariu, din Sibotu, din fund. societatii „Transilvani'a“ in siedinti'a din 2 Februaru 1883	25 „ — „
Muresianu Vasilie, fauru, din Deesiu-Ocn'a, din fund. Assoc. in siedinti'a din 2 Februaru 1883	12 „ 50 „
(ajutoriulu devenitu vacantu prin renunsiarea lui I. Scurtu).	
Muresianu Vasilie, fauru, din Arcali'a (Dobac'a), din fund. Assoc. in siedinti'a din 22 Dec. 1883	25 „ — „

Munteanu Ioanu, papucariu, din Verdu (langa Agnit'a), din fund. Assoc. in siedinti'a din 22 Decembre 1883	25 fl. — cr.
Parau Teodoru, cococariu, din Mosn'a (scaulu Mediasiu), din fund. Assoc. in siedinti'a din 22 Decembre 1883	25 „ — „
Vulcu Ioanu, mesariu, din Aciliu, din fund. Assoc. in siedinti'a din 22 Dec. 1883	25 „ — „
Rozoru Alecsandru, fauru, din Blasiu (Ternav'a), din fund. Assoc. in siedinti'a din 31 Decembre 1883	12 „ 50 „
Boeru Iosifu, rotariu, din Vadu (Fagarasiu) din fund. Assoc. in siedinti'a din 31 Decembre 1883	12 „ 50 „
Stoic'a Ioanu, cismariu, din Siur'a-mica (Sibiu), din fund. Assoc. in siedinti'a din 31 Dec. 1883	12 „ 50 „
Varvari Ilie, papucariu, din Resinari (Sibiu), din fund. Assoc. in siedinti'a din 31 Dec. 1883	12 „ 50 „
Moldovanu Aurelu, rotariu, din Ocn'a (Alb'a-infer.), din fund. Assoc. in siedinti'a din 31 Decembre 1883	12 „ 50 „
Cismasiu Andrei, croitoriu, din Hatieg (Hunedór'a), din fund. Assoc. in siedinti'a din 31 Decembre 1883	12 „ 50 „
Anghelu Inocentiu, cismariu, din Bradu (Hunedór'a), din fund. Assoc. in siedinti'a din 31 Decembre 1883	12 „ 50 „
Mateiu Vasilie, fauru, din Fenesiu (Turda-Ariesiu), din fund. Assoc. in siedinti'a din 31 Decembre 1883	12 „ 50 „
Sum'a ajutórieloru	362 fl. 50 cr.

IV. Ajutórie pentru scoli.

(Din fundatiunea Asociatiunei in siedinti'a din 31 Dec. 1883.)

Scólei confesionale romane din Lapusiulu ung.	100 fl. — cr.
„ „ „ „ Betleanu	100 „ — „
„ „ „ „ Siomeut'a	100 „ — „
„ „ „ „ Campeni	100 „ — „
Sum'a ajutóreloru pentru scoli	400 fl. — cr.
Sum'a ajutórieloru pentru sodali si invetiacei	362 fl. 50 cr.
Sum'a stipendiiloru	860 fl. — cr.
Sum'a imprumuturiloru	300 fl. — cr.
La olalta in anulu 1883	1922 fl. 50 cr.

PARTEA OFICIALA.

Procesu verbale.

alu comitetului asociatiunei transilvoane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu luat in siedinti'a dela 27 Iunie n. 1884.

Presiedinte: Iacobu Bolog'a, vice-presiedinte. Membrii presenti: P. Dunc'a, D. baronu Ursu, Dr. Il. Puscariu, I. Popescu, I. A. Russu, I. Macelariu, B. P. Harsianu, G. Baritiu, C. Stezariu, P. Cosm'a, V. Romanu, E. Brote, cassariu. Secretariu: Dr. D. P. Barcianu.

66. Directiunea banței generale de asiguratiune mutuala „Transilvani'a“ incunoscintiéza, cá obligatiunea fondului de in-

temeiere Nr. 613 donata asociatiunei din partea dlui Ioanu Macelariu din Mercurea, s'a sortitu la adunarea ordinaria de dto 6 Aprilie, avendu a se resplati valoarea ei nominala de 100 fl. la 1-a Augustu a. c. (Nr. esib. 125/1884).

— Spre sciintia, avendu casariulu a ridicá dela banc'a „Transilvani'a“ valoarea obligatiunei sortite.

67. Directiunea despartimentului VIII. (Alb'a-Juli'a) presenta procesulu verbale alu siedintiei subcomitetului de dto. 11 Maiu a. c. din care se vede:

a) cá s'au facutu dispositiune pentru intemeierea de agente comunale in 41 comune;

b) cá la scrisoarea oficiosa a pretorului cercului Ighiu Köblös Miklós dto 15 Noemvre Nru 8811/1883 in caus'a presentarei statutelor despre adunările generale ale despartimentelor si despre organizarea acestora, s'a respunsu din partea directorului despartimentului cu dtulu ²³/₁ 1884;

c) cá s'a dispusu tñnera adunarei generale la 6 Iulie st. n. in comun'a Sânt-Imbru.

Er directiunea in comitiv'a sa cere trimiterea a 40 esemplarie din statute si regulamentu. (Nr. esib. 129/1884.

— Statutele si regulamentul fiindu espedate de birou, cuprinsulu procesului verbalu alu despartimentului VIII. de dto 11 Maiu, servesce spre sciintia cu observarea, cá in urm'a unei intrebari oficiose a oficiului comitatensu alu Albei inferiore de dto 6 Fauru Nr. 1177/1884 despre organizarea despartimentelor asociatiunei, comitetulu prin adres'a sa de dato 20 Martiu a. c. a datu numitului oficiu deslusirile trebuintiose despre organizarea despartimentelor intemeiate in intielesulu statutelor si despre scopulu loru precisatu in §§ 5 si 6 alu regularei mijlocelor pentru ajungerea scopurilor asociatiunei.

68. Dlu Teodoru Ceontea profesoru la institutul preparandialu in Aradu, in urm'a provocarei comitetului de a se achitá de o vechie datorie, ce are la asociatiune, se róga a i-se ertá acea datorie, titulu: ajutoriu la edarea unoru opuri literarie-scientifice, promitiendu a tramite câte 30 esemplarie din cele dóue opuri ce intentionéza a tipari, ér' daca acésta rugare nu i-se va implini, declara a nu poté satisfice datorintiei sale inainte de 1. Martie 1885. (Nr. esib. 130/1884)

— Comitetulu nefiindu autorisatu a acordá ajutorie pentru tiparirea de cárti si nepotendu primi nici cárti pentru trafic, cu scopulu de a se escontená pentru sum'a datorita de autorulu loru, nu póte implini cererea in directiunile amintite. Este inse aplecatu a concede, cá pretensiunea ce o are asociatiunea la T. Ceontea, se se achiteze in rate lunarie câte 5 fl. v. a. cu incepere dela 1. Augustu a. c. Daca acestu arangiamentu nu se va primi de detorasiu, comitetulu se va vedea in neplacut'a positiune a cautá se incaseze sum'a datorita prin intervenirea factoriloru competenti.

69. Ioanu Guguianu, ascultatoriu la academi'a de silvicultura din Schemnitz, aretandu cá, de-óre-ce cu ocaziunea presentarei cuitantiei pentru rat'a IV-a a stipendiului (Aprilie—Iunie) nu poté presenta si atestatulu de pe semestrulu de vara, din cauza cá esamenele incepu numai in 7 Iulie si se voru continua pana cátra finea lunei, — se róga a i-se eli-

berá rat'a a IV-a a stipendiului si fara presentarea atestatului la finea cuartalului. (Nr. esib. 133/1884.)

Avendu in vedere, cá rat'a a III-a a stipendiului i-s'a eliberatu numai in modu esceptionalu, in sied. dela 24 Martie Nr. prot. 44. si cá rat'a a IV-a s'a decisu a i-se eliberá numai in presupunerea, cá la timpul se va presentá atestatele in regula, — comitetulu decide a se amená platirea ratei a IV-a a stipendiului pana la presentarea atestatului de pe semestrulu de vara, conformu decisului dela 21 Decembre Nr. 496/1883.

70. Tipografi'a archidiecesana din locu, presenta unu contu de 250 fl. 82 cr. pentru tiparirea „Transilvaniei“ in 600 esemplarie in semestrulu I-u 1884. (Nr. esib. 1884.)

— Sum'a de 250 fl. 82 cr. se aviséza la cassa spre platire din positiunea votata in bugetu pentru tiparirea foiei asociatiunei.

71. Victoru Stanu, studentu de a V-a cl. gimnasiala, stipendistu alu asociatiunei, presenta atestatulu scolaru de pe semestrulu alu 2-lea an. scol. 1883/4 cu progresu bunu.

— Spre sciintia.

72. Societatea geografica romana din Bucuresci multimesce pentru publicatiunile asociatiunei trimise bibliotecii sale. (Nr. esib. 168/1884.)

— Spre sciintia.

73. Dl. I. Munteanu din Mardesiu in Transilvani'a, asistentu de farmacia in Bucuresci, cere unu stipendiu pentru continuarea studiilor farmaceutice la universitatea din Vien'a (Nr. 162/1884.)

Nefiindu de presentu vacante stipendii pentru scopulu indicatu de suplicantu, cererea se transpune comisiunei ce se va esmite pentru compunerea proiectului de budgetu alu asociatiunei pro 1885.

74. Secretariulu alu II-lea avendu in vedere apropiarea terminului pentru tñnera adunarei generale, in privinti'a carei'a adunarea din Brasiovu in sied. III. de dto 31 Augustu 1883 sub p. 49 a decisu se se intrunéscu in Orastie la unu terminu ficsatu de comitetu in cointielegere cu romanii din acestu orasiu; mai departe avendu in vedere, cá trebuescu innoite cererile facute in alti ani pentru bilete de caletorie cu pretiu redusu pe drumurile ferate transilvane, pentru cei ce voru se cerceteze adunarea generala, propune si

— Comitetulu decide :

1) se se céra informatiunile trebuinciose dela romanii din Orastie asupr'a terminului la care mai cu inlesnire s'ar poté intruni adunarea generala a asociatiunei; 2) se se faca cererile pentru bilete de caletorie cu pretiu scadiutu pe drumurile ferate; 3) se aviséza cassa la platirea sumei de 20 fl. v. a. din sum'a votata in bugetu pentru spese extraordinarie, cu scopu de a se plati directiuniloru drumurilor ferate, pretiulu blanchetelor pentru acordare de bilete de caletorie cu pretiu scadiutu.

75. Membru V. Romanu, raportoru alu comisiunei esmise in caus'a pregatirii lucrariloru pentru inceperea zidirei edificiului de scola de fetitie, presenta raportulu acestei comisiuni. (Nr. esib. 175/1884)

Pe bas'a acestui raportu: avèndu in vedere conclusulu adunarei generale din Brasiovu, cuprinsu in protocolulu siedintiei III-a de dto 31 Augustu 1883 p. 46 in caus'a ridicării edificiului pentru o scóla superióra de fetitie, cu internatu;

avèndu in vedere cà, — in urm'a responsului directiunei finantiarie din locu de dto 18 Aprilie a. c. Nr. 1339, prin care la cererea comitetului pentru departarea zidului si a ridicării de pamèntu din fundulu locului, pe care este a se zidi edificiulu scólei, se comunica decisiunea Inalteloru ministerii de justitie si finantie, prin care, din motivulu pertractariloru ce urmèza cu orasiulu Sibiiu pentru schimbulu parcului orasienescu cu altu locu, se refusa implinirea cererei comitetului; nu se pòte prevedea càtu timpu voru mai continua acele pertractari si ce resultatu voru avé;

avèndu in vedere, cà facèndu pendentu cestiunea edificării de cestiunea departarei acelu zidu si a ridicării de pamèntu, ar' insemná a resigná inca pe multi ani la folósele unei institutiuni de cea mai urgenta trebuintia si totu-data a se abate dela conclusulu adunarei generale;

avèndu in vedere, cà departarea zidului si a ridicării de pamèntu din dosulu locului unde are a se zidí scól'a, nici nu este condițiune indispensabila pentru esecutarea zidirei, cà-ci chiar' càndu dealulu s'ar' delaturá, totusi tinèndu séma de lini'a de zidire, edificiulu ar' trebui datu mai multi metri inapoi spre curte;

in fine avèndu in vedere, cà pe loculu intre zidulu orasiului si intre canalulu de apa ce curge prin curtea casei asociatiunei, avèndu unu arealu de 820 m. □ cu cheltuéla de 30,000—40,000 fl. se pòte redicá unu edificiu cu frontu de 42 metri, in departare potrivita atátu dela zidulu orasiului, càtu si dela canalulu amintitu, cu subteranu cuprindièndu incaperile economice, cu parteru cuprindièndu dormitórele si apartinentiele loru, cu etagiu cuprindièndu salele de invetiamèntu si alte incaperi, cu totulu 36 incaperi pentru 40 eleve interne si 100 esterne, conformu schitiei de planu prezentate de unulu din cei mai buni arhitecti din Sibiiu; — comisiunea propune urmatoriulu proiectu de conclusu:

1) in sensulu conclusului Nr. 46 din 31 Augustu 1883 alu adunarei generale a asociatiunei tñute la Brasiovu, se se incépa indata construirea unui edificiu de scóla de fetitie, cu internatu pe terenulu casei asociatiunei din Sibiiu, strad'a Morii Nr. 8;

Spre acelu scopu:

2) se adópta planulu de construire compusu de arhitectulu J. Eder din Sibiiu si propusu de càtra comisiunea esmisa in acestu obiectu prin raportulu seu presentu.

3) pe bas'a planului amintitu in punctulu precedentu, comisiunea pentru zidirea edificiului scólei de fete se insarcinéza a efectuí compunerea definitiva si detailata a planului de constructiune impreuna cu preliminarulu cheltueleuru de zidire si alu conditiuniloru pentru darea in intreprindere a zidirei si se autorizéza, cà in urm'a unei licitatiuni publice se incheie contractu cu unu intreprindietoriu, care se zidésca edificiulu, substernendu mai antáiu acelu contractu comitetului asociatiunei pentru incuviintiare.

Membrulu comitetului B. P. Harsianu, cu abatere dela propunerea comisiunei propune: Edificiulu asociatiunei cum-

paratu de curèndu cu 27.000 fl. sè se adapteze pentru scól'a de fetitie si se nu se faca edificiu nou.

— Comitetulu apreciandu motivele comisiunei, adópta in generalu proiectulu de conclusu alu ei si decide:

1. In sensulu conclusului de sub Nr. prot. 46 alu siedintiei de dto 31 Augustu 1883 a adunarei generale a asociatiunei transilvane, tñute la Brasiovu, se incepe construirea unui edificiu de scóla de fetitie, cu internatu, pe terenulu casei asociatiunei din Sibiiu, strad'a Morii Nr. 8.

2. Se adópta schiti'a de planu compusa pentru acestu edificiu de arhitectulu J. Eder din Sibiiu, si alaturata la raportulu comisiunei.

3. Luandu de basa schiti'a amintita in p. precedentu, comisiunea pentru zidirea edificiului scólei de fete e insarcinata se ingrijésca de compunerea definitiva si detailata a planului de constructiune, impreuna cu preliminarulu de spese, cari cu proiectulu de conditiuni pentru darea in intreprindere a zidirei prin licitatie publica, se fie, inainte de punerea in lucrare, supusa aprobării comitetului.

4. Pentru esecutarea in intregulu seu a conclusului amintitu alu adunarei generale, se esmite o comisiune nóua, compusa din membrii D. baronu Ursu, I. V. Russu, Ioanu Popescu, Dr. Il. Puscariu si Dr. D. P. Barcianu, cu scopu de a presentá unu raportu detailatu asupr'a instituirei si organizării interne a scólei amintite.

Sibiiu d. u. s.

Iacobu Bolog'a m. p.,
vice-presiedinte.

Dr. D. P. Barcianu m. p.,
secretariu alu II-lea.

Autenticarea acestui procesu verbale se concrede dloru: Dr. Puscariu, Rusu si Romanu.

S'a cetitu si verificatu.

Sibiiu in 5 Iuliu n. 1884

Dr. Puscariu m. p.

V. Romanu m. p.

Ioanu Rusu m. p.

Nr. 196. 1884.

Procesu verbale

alu comitetului asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu, luatú in siedinti'a dela 5 Iulie n. 1884.

Presiedinte: Iacob Bolog'a, vice-presiedinte. Membrii presenti: E. Macelariu, I. V. Russu, V. Roman, I. Popescu, P. Cosm'a, B. P. Harsianu, G. Baritiu. E. Brote cassariu, Dr. I. Crisianu bibliotecariu.

Secretariu: G. Baritiu.

76. In absentia secretariului alu II-lea raportédia secretariulu I-u asupr'a petitiuniloru intrate la concursulu es-crisu din siedinti'a dela 18 Maiu a. c. pentru 10 stipendii à 25 fl. v. a. pe anu, pentru invetiacei de meserii. Petitiunile 39 la numeru, dintre cari 2 intárdiate, fiindu esaminate, si avèndu in vedere atestatele prezentate, starea familiara a suplicantiloru, dovedita prin acte, si impregiarile locului unde se afla petentii.

— Comitetulu confere cele 10 stipendii urmatoriloru tineri:

1. Aronu Isidoru, din Spatacu, comitatulu Albei de josu, invetiacele de fauru in Sibiiu.
2. Dobranu Ioanu, in Bendorfu, comitatulu Târnavei mari, invetiacele cismariu in Sibiiu.
3. Stoic'a George, din Panade, comitatulu Târnav'a mica, invetiacele de timplariu in Sibiiu.
4. Sabo Petru, Câmpeni, comitatulu Muresiu-Turd'a, invetiacele de fauru in Sohodolu.
5. Forrasiu Mihailu, din Rapoltu, comitatulu Huniadórei, invetiacele de masariu in Orastie.
6. Filipu Zacharie, din Orastie, comitatulu Huniadórei, invetiacele de papucariu in Orastie.
7. Dragosiu Teodoru, din Siomcut'a, comitatulu Solnoc-Dobâca, invetiacele fauru in Deesiu.
8. Nicsia Samsonu, din Chiscadaga, comitatulu Huniadórei, invetiacele papucariu in Dev'a.
9. Golcea Avramu, din Brad, comitatulu Huniadórei, invetiacele fauru in Bradu.
10. Visia Tom'a, din Fagarasiu, comitatulu Fagarasiu, invetiacele fauru in Fagarasiu.

Aceste stipendii se lasa in folosirea eleviloru pâna cându voru esi sodali, daca voru dovedi progresu indestulitoriu si purtare morala buna.

77. Membrulu Eugenu Brote cassariulu asociatiunei presenta la pertractare proiectulu de procedura la incassarea tacselor delo membrii asociatiunei. Proiectulu e urmatoriulu:

Normativu

pentru incassarea taxelor anuale delo membrii Asociatiunei pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

§. 1.

Pentru-cá cineva se póta deveni membru ordinariu alu asociatiunei, are se se insinue sau la adunarea generala, sau la comitetulu centralu, sau la directiunea despartieméntului sau la colectorii asociatiunei.

§. 2.

Insinuatulu subscie o declaratiune despre intrarea sa cá membru la asociatiune si depune cu acést'a ocaziune o tacsă de inscriere de 1 fl. (pentru diploma).

§. 3.

Tacs'a de 5 fl. se solvesce anticipative deodata sau in patru rate egale si anume la 1 Ianuarie, 1 Aprilie, 1 Iulie si 1 Octomvrie a fia-carui anu cu câte 1 fl. 25 cr.

§. 4.

Solvirea tacsei se indeplinesce la locurile de insinuare numite in §. 1.

§. 5.

Evidenti'a membriloru si a solvirei tacselor se póta atátu la despartieménte resp. la colectanti, câtu si la cass'a centrala.

§. 6.

Pe bas'a registreloru sale de membrii (purtate dupa despartieminte), cassariulu Asociatiunei trimite la fia-care cuartalu

despartieméntului respectivu sau colectorului cuitantiile spre incassare; comitetulu despartieméntului resp. colectorulu in-grijesce pre lângă inmanuarea cuitantie pentru incassarea taxelor. Sum'a incassata se administréza prin blanchete anume la cass'a centrala. Din acésta suma nu se potu face detra-geri din partea colectantiloru si comiteteloru despartieméntale sub nici unu titlu. La cass'a centrala sumele incurse se pe-trecu in jurnalulu in modu sumariu, dupa liste, ér in registrulu membriloru in specialu cu provocare la numerulu listei.

§. 7.

Membrulu care remâne in restantia cu solvirea ratei, se provóca in scrisu la solvire, ér déca nu solvesce ratele pâna la sfrsitulu anului, se considera de repasitu. Repasirea se anuntia comitetulu centralu respective adunarei generale.

§. 8.

Foi'a Asociatiunei se trimite gratuitu numai aceloru membrii, cari cu 1 Ianuarie a fia-carui anu suntu indusi in registrulu membriloru.

§. 9.

Tacs'a se computa pe anulu solariu dupa calindariulu nou si nu se póte divide decátu in patru rate egale, incepéndu cu 1 Ianuarie.

Mesuri transitorie.

De-órece pâna acum tacs'a se computá pentru periodulu dela o adunare generala pâna la alt'a, se va incassá pe anulu solariu 1884 dela membrii cari au solvitu tacs'a pe anulu 188³/₄ o rata cu 1 fl. 25 cr.

— Decisiunea definitiva cu privire la acestu normativu se amána pe un'a din siedintiele urmátore.

Sibiiu in 5 Iulie 1884.

Iacobu Bolog'a m. p.
v.-presiedinte.

G. Baritiu m. p.
secretariu.

Verificatori D. D. Macelariu, Cosm'a, Romanu.
S'a cititu si verificatu. Sibiiu 22 Iulie 1884.

P. Cosm'a m. p.

Romanu m. p.

E. Macelariu m. p.

Convocare.

In conformitate cu §§. 14 si 21 din statutele asso-ciatiei transilvane si in conformitate cu conclusulu adunarei generale dela Brasiovu din 1883 de dto 31 Augustu sied. III. p. prot. 49, adunarea generala pentru anulú curentu se convóca prin acésta in orasiulu Orastie pe diu'a de 17 Augustu st. n. a. c. si dílele urmátore.

Aducéndu acést'a la cunoscintia publica, invitú pre toti membrii asociatiunei a luá parte in numeru câtu mai mare la siedintiele acestei adunari.

Presidiulu asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Sibiiu in 11 Iulie st. n. 1884.

Iacobu Bolog'a.
V.-presiedinte.

Insciintiare.

P. T. Domnii membrii ai Asociatiunii transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu, cari au imprumutatu cărți din bibliotec'a acestei Asociatiuni, suntu rogati a le inapoia celu multu până Mercuri in 30 Iulie a. c. st. n.

Predarea se pôte face in cancelari'a Asociatiunii (strad'a morei Nr. 8) in dñele de Sâmbata si Mercuri a. m. dela 11—12 óre.

Totodata îmi permitu a avisa pe P. T. Domnii membrii ai Asociatiunii, cã fiindu acuma lucrarile cu arangiarea bibliotecei finalisate incepèndu cu 1. Septemvrie a. c. se voru poté scóte regulatu cărți din biblioteca spre folosire, pe lângã reversulu obicinuitu de ocamdata odata pe septemàna, anume Mercurea dela 4—5 óre d. a.

Sibiiu in 23 Iulie 1884.

Dr. Ioanu Crisianu,
bibliotecariulu asociatiunii.

Nr. 12 (XII) — 1884.

Insciintiare.

Se aduce la cunoscintia publica, cum-cã adunarea generala a despartimentului XII alu „Asociatiunii transilvane“ se va tñe in Lapusiulu Ungurescu la 10 Augustu st. n. a. c. la 3 óre d. m., in scól'a romana de acolo, la care a lua parte se invita cu stima toti membrii Asociatiunii si alti iubitori de literatur'a si cultur'a poporului nostru.

Din siedinti'a sub-comitetului a despartimentului XII-lea alu Asociatiunii transilvane, tñnuta in Desiu la 7 Iuliu 1884.

Aug. Munteanu,
directoru.

Petru Muresianu,
secretariu.

Spre sciintia

pentru acei domni literati, carii voiescu se tñna disertatiune la adunarea generala a Asociatiunii transilvane etc.

In spiritulu statuteloru Asociatiunii si conformu praxeii introduse dela inceputulu activitatiei acestui institutu nationale, adeca de ani 23, suntu rogati toti acei domni literati, cari sunt inspirati de dorinti'a nobila de a impartii invetiaturi folositórie, in adunari generali, cã operatele la care voru se dea citire in siedintia publica, se nu-si pregete a le transmite cu câte v'a dñe mai inainte la presidiu in Sibiiu, strad'a Cisnadiiei (Heltauergasse Nr. 7.

Acésta mesura isi are ratiunea sa in §. 3 alu statuteloru care suna:

„In adunarile acestei Asociatiuni suntu oprite orice desbateri asupr'a obiecteloru religiose si politice, in câtu acestea privescu la presentu.“

Din tóte regulele coprinse in statutele nóstre acésta este un'a din cele mai intiepte si mai necesare. Adeverat'a sciintia si literatura nu are trebuintia nici de dispute theologice neintielese de nimeni si nici de alergari prin labirintulu politiceii militante din timpulu presentu. Cu totulu alte scopuri subline au adunarile si publicatiunile nóstre. Vastu si nemarginitu este campulu sciintieloru si alu arteloru in tóte ramurele lor, care astépta cã se le cultivamu si noi in limb'a nóstra cu zelu sí diligintia neasemenatu mai mare decâtu s'a intemplatu acést'a până acum'a.

Suntu mai multi ani de cându se striga mereu din unele pãrti: „Se scriemu pentru poporu.“ Prea bine; numai câtu scrierile compuse de-a dreptulu pentru poporu suntu totu asia de rari cã si corbii cei albi.

Anuntiu de abonamentu.

Cu 1 Ianuaru 1884 sa inceputu cursulu alu XV-lea alu foiei

„TRANSILVANIA“

pe anulu 1884.

DDnii membrii ordinari ai Asociatiunii transilvane sunt rogati, cã conformu decisiunii luate in adunarea generala dela Turd'a in 1880, repetita in cea dela Sibiiu a. tr. se binevoiesca a numerá de timpuriu tax'a de 5 fl. pe anulu 1884 déca voiescu se aiba acestu organu alu Asociatiunii gratis si franco. De altumentrea on. comitetu a reflectatu la acésta impregiurare pe directiunile despartimenteloru in semestrulu alu doilea din a. 1883.

Pentru nemembrii pretiuulu este 2 fl. v. a. pe anulu intregu. Afara din monarchia 6 franci. Pe creditu nu se dá; nici se primesce abonamentu pe semestru, ci numai pe anulu intregu.

Nri singlaratici din anii trecuti nu se dau, cãci tóte exemplariile remase neabonate s'au legatu in brosiure si ele formédia proprietatea Asociatiunii. Din aceste se vendu cu câte 2 fl. 1 exemplariu.

Din anii 1868 si din 1881 nu se mai afla nici unu exemplariu.

Banii de prenumeratiune se trimitu cu mandatu postalulu de a dreptulu la **Comitetulu Asociatiunii transilvane in Sibiiu.**

Pe lângã alte scrieri destinate pentru publicare se primescu ori-ce anuntieri bibliografice, cumu si recensuni sau dari de sama, inca si critice scrise in spiritulu obiectivu asupr'a producteloru literarie, scientifce, artistice.

Redactiunea.